Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

...гтэмэй 1921 оной ...брин 21-һээ гарана | № 194 (13683) | 1974 оной августын 20, вторник | Сэн 2 мүнгэн

ТЭЖЭЭЛ БЭЛЭДХЭЛГЫН, ТАРЯА ХУРЯАЛГЫН ХҮДЭЛМЭРИ ЗЭРГЭ ЯБУУЛХА

...ргаса хуряалгын ...луун хаһа

КОМБАЙНУУД БҮЛЭГ БҮЛЭГӨӨРӨӨ

...жэлэй сагай ула... урасын түргөөр, эдеэ... тон зохид байба. ...й тарилгые болзор ... шанартайгаар үнгэргэ... ашаар тарялан дээ... жэгдэ һайн ургаса ... Совхозоймнай ... отделениин механи... ...ууд ургасаяа гээлтэ ...огүйгөөр хуряажа ... тула тэмсэнэ. Хамта ... 4,5 мянган гектар ... ургамалнуудые ...айбди. Энээнии ху... 25 комбайн бии. Эдэ ...нуудаа үни заһаба... байбашье. 10 ком... һэлгэгдэхэ зарим ...нуудай үгы дээрэһээ ... болотор хүлеэлгэнэ.

...ае амярдан хуряаха... «ЖВН-6» жатка бүхэндэ ... гектар хүртэхэ байна. ... 92 гектар горох ха... ...кай. Нэгэдэхи отделе... ...най 6 «ЖВН-6» жат... ...өбөөс хадагдажа байна. ...агрегадууд үдэрэй 20 гектар хүрэтэр таряа ... Тэдэ бултадаа жэг... ...мэ бүтээсэ ехэтэйгээр ... ябахашьегүй ха. ...эрээ таряа хадалга ...5 хоногто үргэлжэл... ...оно.

... амярлан хадагдаһан ... комбайнаар суглуу... ...охиходо комбайнда ...250 гектар хүртэхэ ... Иихэлээрээ үшөө ...һара хэрэгтэй. Ху... ...иигэжэ унжагай... ...үйн тула комбайн, ...уудые хоёр халаанда ... гэжэ хэлсэгдээ. ...шарта комбайнернууд ...ааха болоно. Мүнөө ...ргаса дүүргэһэн залуу ...ер хүбүүдые дүй ...тэй комбайнернуудта ...шанар болгожо таби... Тиигээд 3-4-5 ...нуудые нэгэ бүлэгөөр ... механизаторнууд бэе бэедээ туһалалсаха, өөһэд хоорондын хиналта хэлсэжэ ябахаар эмхидхэгдэнэ.

Мүнөө түрүүшын хаһада 13 агрегат хоёр халаанда ябахаар бэлэн болонхой. Манай түрүү, дүй дүршэл ехэтэй комбайнернууд Гонгор Дылыкович Машеев нёдондо 645 гектар хадаһан, 220 гектар суглуулан сохиһон, 74 гектар сэхэ хадаһан юм. Мүнөө жэл 700 гектарай ургаса хуряаха гэһэн уялга абанхай. Түрүү комбайнерһаа жэшээ абагшад — Чагдур Рабданович Гармаев, Владимир Александрович Петров гэгшэд тус тустаа 700—600 гектар хуряаха уялга абаад, комбайнаа үни бэлэн болгонхой. Эдэнэр залуу комбайнернуудта туһалалсан, комбайн, жаткануудые заһабарилалсаа юм.

Ургаса хуряалгын үедэ хэгдэхэ ажалаа, социалис мүрысөөнэй гурим, ажалай график баталагдажа, бултанда дуулгагдаа. Механизаторнуудай байха полевой стан Тохойн отделенидэ түхеэрэгдэнхэй. Совхозоймнай парткомой секретарь С. Г. Баннов механизаторнуудай хэрэглэмжэнүүдые хангаха асуудалнуудые парткомой заседани дээрэ табижа хараһаар үнихэн болоо. Хараалагдаһан асуудалнууд бэелүүлэгдэжэ байна. Таряа хуряалгын үедэ совхозой профсоюзай, комсомолой комитедүүд парткомой ударидалга доро соёл гэгээрэлэй болон худалдаа наймаанай, медицинын хангалта хинан шалгажа байха юм. Социалис мүрысөөнэй дүнгүүд таба хоноод лэ харуулагдаха, лекторнууд, политинформаторнуудай хүсөөр хүн бүхэндэ хүргэгдэжэ байха юм. Совхозой механизаторнууд энэ жэлэйнгээ ургасые 25 үдэрэй туршада дүүргэхэ түсэбөө 3 хоногоор уридшалан дүүргэжэ, ерэхэ жэлэйнгээ тарилгада хэрэглэгдэхэ 12 мянган центнер үрэһэндэ, малай тэжээлдэ 29 мянган центнер таряа үлөөжэ, гүрэндөө 8 мянган центнер худалдаха уялгаа сүм дүүргэхээр байна.

Гэхэ зуура, манай «Сельхозтехника» нэгэдэлэй аймагай отделени дуталдажа байгаа запчастьнуудые дары асаржа, ажахынуудта хүргэхэ ёһотой. Юуб гэбэл, гансашье манай совхоздо бэшэ, мүн бусад ажахынуудта тон олон комбайнуудта элдэб частьнууд хэрэгтэй гэжэ мэдээтэй. Гадна, комбайнуудһаа ороохо зөөхэ автомобильнууд тон үсөөн. Мүнөө силос даралга болон үбһэ тэжээл бэлэдхэлгэ дээрэ мөөртэй тракторнууд ажаллаһаар. Тиихэлээрээ тэдэнии даб гээд таряа зөөлгэдэ табижа болохогүй байна. Петропавловкын транспортна предприятиһаа үгтэхэ автомобильнууд дары хабаадуулагдажа, манай машинануудтай адли ажаллаха ёһотой. Урдандаа ажаллахадаа эртэ ябашадаг, орой ерэдэг һэн. Тиигэжэ комбайнуудые һаатуулдаг байгаа. Энэ жэл иимэ ушар тохёолдуулжа болохогүй.

Манай совхозой механизаторнууд энэ жэлэй баян ургасые һайн шанартайгаар хуряажа, юһэдэхи табан жэлэй тодорхойлхы жэлдэ дэлгэрһэн хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй бүхэсоюзна мүрысөөндэ хубитаяа оруулалсахаар шармайн тэмсэнэ.

И. БРЫЛЬ,
Зэдын аймагай Оёорой совхозой ахамад агроном.

Жэлһээ жэлдэ сабшалан дээрэһээ баян ургаса абадаг Сэлэнгын аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой үнинэй луговодууд Егор Степанович Чебукинай, Александр Маркелович Ефимовэй даадаг звенонууд үбһэндөө июлиин 16-да орожо захалаа юм. Тэрэ гэһэнһээ хойшо эршэмтэй шангаар хүдэлжэ, хамта дээрээ һүүлэй мэдээгээр 5000 гаран центнер үбһэ һүриджэ абаад байна.

Һүүлэй жэлнүүдтэ сабшалангай ургаса дээшэлүүлхын тула тус колхозой луговодууд ехэхэн хүдэлмэри хэдэг болонхой. Мүнөө сабшалан дээрэһээнь гектарай дундаа зэргээр 20 центнер үбһэн абтана.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: (зүүн гарһаа) үнинэй дүй дүршэлтэй болоһон луговод Макар Петрович Федотов, тракторист Алексей Михайлович Афанасьев; Е. С. Чебунинай звеногой ажаллажа байхыень харанат.

С. БАЛДУЕВАЙ фото.

РЕПОРТАЖ

ТАМЧЫН ТАЛЫН САБШАЛАН ДЭЭРЭ

...ай сэлмэг үглөөгүүр ...тэй баян Тамчын та... ...жэдөө хүршэгэнэн, ... байхадал гэнэ. Энэ ... Сэлэнгын совхозой ...ганай отделениин ...ан дээрэ косилкануу... ...эрэһэн «түмэр хүлэ... ...хүдэлжэ, ехэ ажалай ... захалжа байһан үе. ...агай эрхим луговод ... Молонович Бадма... ...ай ургуулһан бүшмэг ...эй сабшалан. Гандуу... ...ээ жэл үбгэн лугово... ...дэр ургаса туйлаһа... ... гайхамааршье бэшэ ... Дондок Молонович ... тошо халяажа, ха... ... саг сагтань удаа да... ...сабшалангаа уһалжа, ...бохэ болон минеральна ...үлтэ тарааж, нилээд ...ал бүтээһэн.

... энэ сабшалангай ур... ...дань зогсоод, косил... ...ые шэрэһэн шэнээргэ ...русь» тракторнуудай ...ые хүлеэжэ байхадаа: ... тэжээл бэлэдхэлгын ...ние оньһожоруулагдаһан звеногой гуримаар эмхидхээ хаяат, — гэжэ Ехэ-Сагаанай отделениин тракторно-таряан ажалай бригадые даагша партиин гэшүүн Цырендоржо Тогочиевич Ринчиндоржиевта хандабабди.

— Тиимэ даа. Минии даажа байһан бригадада оньһожоруулагдаһан табан звенодо хамтадаа 50 хүн ажаллана. Манай бригада 12,5 мянган центнер үбһэ бэлдэхэ даабаритай. Мүнөө таба мянган центнер һайн шанартай үбһэ хуряанхайбди. Зүгөөр августын 25 болотор үбһэ хуряаха түсэбөө дүүргэхээр хараалнабди, — гэжэ тайлбарилан ойлгуулба.

Хөөрэлдэһөөр байтарнай оньһожоруулагдаһан агрегадуудшье ойртожо, улам шангадаһан, түргэдэһэн шэнги, хүнүүдэйнь хүдэлсэ улам тодо болоно.

Түрүүлжэ ябааша тракторай рульда харабтар хурса шарайтай душоод, наһанай хүн һууна. Үе-үе болоод лэ тракторист-машинист саошагдаһан газарайнгаа шанар харана. Энэмнай түрүү звеное даагша Даба Батуевич Аюшеев байба. Тэрэшэлэн Гармажап Дашиев, Дондок Бадмажапов, Бадмацырен Буянтуев гэгшэдэй даадаг звенонууд нэтэрүү шангаар ажаллажа, үдэрэйнгөө даабарие үлүүлэн дүүргэнэ. Бригадын гэшүүд-механизаторнууд Митрофанов Иван, Бадмацыреков Максим, Санжиев Владимир, Аюшеев Сергей, Ринчиндоржиев Сергей, Батуев Валерий гэгшэд хэһэн хүдэлмэреэрээ һаналаа хананги. Эдэ нүхэднай үдэр һүнии илгадгүй хүдэлнэ гэхэдэ, алдуу болохогүй. Заримдаа тракторай фарай гэрэлдэ үбһэеэ һүрилдэг байха юм.

Цырендоржо Ринчиндоржиевай даадаг бригадын табан звено өөһэд хоорондоо мүрысэн ажаллана, үдэрэйнгөө даабарие заатагүй дүүргэдэг. «Танай механизаторнууд хайшан гэжэ иимэ үндэр бүтээсэ туйланаб?» гэһэн асуудалда Ринчиндоржиев богонихон харюу үгэдэг: «Трактор, косилкануудаа һайнаар харууһалнабди, хүдэлмэриингөө сагые бүрин ашагланабди, ажалаа зүбөөр эмхидхэнэбди».

Үдэшэ хүдэлмэреэ дүүргэмсээрээ машина, техникэеэ ажаглан шалгадаг, үзэдэг, тоһододог, сэбэрлэдэг. Тиимэһээ трактор машинануудынь, зэр зэмсэгынь бэлэн, ямаршье сагта һаадгүй һайнаар хүдэлнэ бшуу.

Ехэ-Сагаанай отделениин партийна эхин организаци, тус отделениие эрхилэгшэ Василий Цыденов оньһожоруулагдаһан звенонуудта һайнаар хүдэлхэ эрхэ байдал хангахын тула эртэнһээ оролдоо. Хуряалгын хүдэлмэриин эхилхэһээ холо урид звенонуудта хүдэлхэ коммунистнуудые, дүй дүршэлтэй механизаторнуудые шэлэн олоһон, техникэ зэмсэгээ сүм бэлдэһэн юм.

Баян-Голой эрьеэр, Тамчын талаар хүдэлдэг үбһэшэд «унаһан малгайгаа абангүй» гэхээр ажаллажа, ниитынгээ адууһа малда бардам хүрэхэ үбһэ хуряана. Сабшалга һүрилэлгэ хоёрой хоорондо балай забһаршье гаргангүй, үбһэеэ һайханаар хуряана. Бригадир Цырендоржо Тогочиевич сабшалан дээгүүрээ ходо ябажа, хуряалгын шанар шалгана. Тэрэ бухал табижа ябаһан нэгэ эхэнэрэй хажууда ошожо:

— Муусал тармана хаш, — гэжэ налгайханаар хэлэбэ.

— Нэгэ хэды хилгана, адха үбһэ харажархёод, намда юундэ торобот, — гэжэ тэрэ һамган сад-няд гэшэбэ.

— Ши ойлгыш, Дулма, бишыханшье газарта мууса тармабал, гектар газарта һайн бухал хаягдахал, — гэжэ Цырендоржо Тогочиевич тэрээндэ аятайхан ойлгуулна.

Тэрэ эхэнэр бригадирай хэлэһэнии сэдьхэлдээ хадуужа абаһан хэбэртэй нэгэ бага дуугай зогсоод. дахин хүдэлжэ эхилхэдээ, валнуудайнгаа һуури һайса тармажа ябаад, бухалнуудые шамбайхан бодхоогоодхино.

Үдын аяма халуунда хүлэршэһэн, хүрин улаан шарайтай хүдэлмэришэд үдэрэй хоолдо суглараба. Үбһэшэдэй ан бүн холлоһоной удаа үнинэй коммунист Цыбикдоржо Буянтуев үбһэ тэжээл бэлэдхэлгын ябаса тухай асуудалаар һаяхан болоһон КПСС-эй Сэлэнгын райкомой Пленумэй шиидхэбэрине тайлбарилан ойлгуулба.

Удабашьегүй үбһэшэд хүдэлжэ байһан (газартаа таража), дааһан ажалдаа шармайн оробод.

Р. БАЛДАНОВ,
Сэлэнгын аймаг

ВЕНГРИИН «МЕТРИМПЭКСЫН» ВЫСТАВКЭ

...най газетын августын ... номерто Венгриин ...ай Республикын гадаа... худалдаа наймаанай «Метримпэкс» предприятиин выставкэ Буряадай АССР-эй хүдөө ажахын институтда нээгдэхээ байна гэжэ мэдээсээ һэмди. Үсэгэлдэр энэ выставкэ нээгдэжэ, «Метримпэкс» предприятиин түлөөлэгшэд ТАСС-ай, түбэй телевидениин болон республикымнай журналистнуудтай пресс-конференци үнгэргэбэ.

СССР-эй Хүдөө ажахын министерствын дурадхалаар Венгриин Арадай Республикын гадаадын худалдаа наймаанай «Метримпэкс» предприяти республикымнай хүдөө ажахын институтда лабораторно шэнжэлэлгын хоёр янзын шэнэ түхеэрэлгэ хабсарган табиһан байна. Юундэ хүдөө ажахын институтда табиха болоо юм гэһэн асуудал гаража магад. Нэгэдэхеэр, энэ институт Сибирь болон Алас-Дурнын хизаарта эрдэм шэнжэлэлтээр томохон гуламта болоно гээшэ. Хоёрдохёор, республикымнай хүдөө ажахы болон промышленность түргэнөөр хүгжэжэ байна. Тиимэһээ аха дүүгэй хани барисаагаар холбогдоһон Венгриин Арадай Республикын табиһан эдэ түхеэрэлгэнүүд манай республикын хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдтэ туһа хүргэхэ байна.

Өөһэдынгөө зохёон бүтээһэн орёо нарин түхеэрэлгэ тухай венгер эрдэмтэд журналистнуудта дэлгэрэнгыгээр хөөрэжэ үгэбэ.

Нэгэдэхи түхеэрэлгэнь уһанай сэбэр, муухайе шэнжэлдэг юм. Энэ түхеэрэлгэнь ямар аргаар уһа шэнжэлхэб? Түрүүн үйлэдбэридэ хэрэглэгдэһэн уһанай механическа бодосой хэды шэнээн бии байһаниие шэнжэлхэ байна. Хоёрдохёор, уһанай химическэ бүридэлые, гурбадахяар, уһан соо ямар янзын биологическа бодосуудтай байһыень тодорхойлхо аргатай.

Иимэ лабораторно түхеэрэлгэ хаана хэрэглэгдэхэ юм? Томо завод, фабрикануудай үйлэдбэридэ хэрэглэгдэһэн уһан сэбэрлэлгын түхеэрэлгэ соогуур гарадаг гээшэ. Тэрэ уһанай механическа, химическэ, биологическа талаараа хэр зэргэ сэбэрлэгдэһэниинь тодорхойлон шалгагдаха байна. Гол мүрэнэй, нуурай уһа шэнжэлхэдэ болохо. Хүн зоной эдеэ хоолой уһа зүбөөр, һайн шанартайгаар шэнжэлхэ гээшэ ехэ шухала. Эрдэм шэнжэлэлгэдэ хэрэглэгдэхэ уһан баһал наринаар шэнжэлэгдэхэ ёһотой.

Нүгөөдэ түхеэрэлгэнь нооһоной шанар шалгадаг юм. Иимэ түхеэрэлгэ манай республикада илангаяа хэрэгтэй байна. Энэ түхеэрэлгэ нооһоной ута, наринние, сэбэр муухайе, шииг нойтотойе, шанарыень шалгаха зорилготой. Гадна энэ түхеэрэлгэ хлопогой шанар тодорхойлдог юм.

Журналистнуудай асуудалнуудта выставкын директор Либерт Роберт, текстильнэ промышленностиин эрдэм шэнжэлэлгын институдай сотрудник Штубня Дания, Будапештын политехническэ университедэй багша Фодор Петер гэгшэд дүүрэн харюу үгэбэд. Һүүлдэнь журналистнууд выставкын зал соогуур ябажа, лабораториин түхеэрэлгэнүүдтэй танилсаба.

Тус выставкэ мүнөөдэр үглөөнэй 10 часһаа нээгдээд, августын 23 болотор хүдэлхэ.

Д. ДЫЛГЫРОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: выставкын директор Либерт Роберт журналистнуудта харюусажа байна.

Б. ГАДЬЯНОВАЙ фото.

НҮХЭР Л. И. БРЕЖНЕВ МОСКВАГАА БУСАБА

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежнев августын 8-да Симферопольһоо Москвагаа бусаба.

Нүхэр Л. И. Брежневые Москвагай аэропорт дээрэ нүхэд Ю. В. Андропов, А. П. Кириленко, Д. Ф. Устинов, КПСС-эй ЦК-гай гэшүүд Б. П. Бугаев, К. В. Русаков, КПСС-эй Центральна шалгалтын комиссиин гэшүүд А. М. Александров, К. М. Боголюбов гэгшэд угтаа.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретариин туһалагшад Г. Э. Цуканов, А. И. Блатов нүхэр Л. И. Брежневтэй хамта бусалсаба.

ХАНИ ХАЛУУН УУЛЗАЛГА

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежневэй уряалаар Советскэ Союзда амархаяа ерээд байһан, Гавана хотодохи В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ интернат-һургуулиин эрхим бэрхэ бүлэг һурагшадтай ВЛКСМ-эй Центральна Комитедтэ уулзалга болобо.

ВЛКСМ-эй ЦК-гай нэгэдэхи секретарь Е. М. Тяжельников, ВЛКСМ-эй ЦК-гай секретарьнар, В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ Бүхэсоюзна пионернүүдэй эмхиин Центральна Соведэй түрүүлэгшэ А. В. Федулова уулзалгада хабаадаа.

Советскэ Союзда амарха арга олгоһонойнь, хүндэмүүшэ халуунаар үттаһанайнь түлөө Кубын һурагшад Советскэ Союзай Коммунис партиин Центральна Комитедтэ, тэрэнэй Политбюродо, нүхэр Л. И. Брежневтэ гүн сэдьхэлһээ баяр баадхалан хүргэбэд. Бүхы совет залуушуулда, манай ороной комсомолшуудта, пионернүүдтэ халуун баяр хүргөө.

Нүхэр Л. Т. Космодемьянская, летчик-космонавт, Советскэ Союзай Герой, ВЛКСМ-эй ЦК-гай гэшүүн П. И. Климук, композитор, Ленинскэ комсомолой шангай лауреат Ю. М. Чичков, Москва хотын Пионернүүдэй ордоной хүүгэдэй ансамбль Кубын һурагшадые халуунаар амаршалһан байна.

Нүхэр Е. М. Тяжельников Ленинскэ комсомолой үмэнэһөө Кубын һурагшадые үнэн зүрхэнһөө амаршалба. ВЛКСМ-эй ЦК-һаа, совет космонавтнуудай отрядһаа Ю. А. Гагаринай нэрэмжэтэ хүндэлэлэй вымпелые Гаванадахи В. И. Ленинэй нэрэмжэтэ интернат һургуулида бэлэглэн барюулаа.

(ТАСС).

Элитэ ехэ проектнүүдэй түлөө, тэдэнэй ёһоор барилга хэһэнэй түлөө СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй 1975 оной шангуудые олгохо материалнуудые абалга тухай

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй 1975 оной шангуудта табигдаха материалнуудые элитэ ехэ проектнүүдэй түлөө, тэдэнэй ёһоор барилга хэһэнэй түлөө СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй шангуудые олгохо комисси абажа эхилбэ.

Министерствэнүүдһээ, албан зургаануудһаа, союзна ба автономито республикануудай Министрнүүдэй Соведүүдһээ материалнууд 1975 оной январиин 1 болотор абтаха байна.

Коллективүүдые дэбжүүлгэдэ, шангуудта табигдаха материалнуудые бэлдэлгэдэ хабаатай асуудалнуудаар элитэ ехэ проектнүүдэй түлөө, тэдэнэй ёһоор барилга хэһэнэй түлөө СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй шангуудые олгохо комиссинүүдтэ иимэ адресаар хандажа болохо: Москва, К 9, проспект Маркса, 12, Госстрой СССР, телефоны: 292-62-49, 292-61-10.

(ТАСС).

ФЕРМЭНҮҮДТЭ—БАРДАМ ХҮРЭХЭ ҮБҺЭ ТЭЖЭЭЛ

Үдэр хоногой үнгэрхэ тума фермэнүүд бардам хүрэхэ үбһэ тэжээлтэй боложо байна. Бүдүүн, шэмэтэ тэжээл бэлэдхэлгэдэ колхоз, совхозууд анхаралаа ехээр хандуулан, оньһото техникээ дүүрэн хүсөөрнь хэрэглэхые оролдоно.

СССР-эй Центральна статистическэ управлениин мэдээсэһэнэй ёһоор, орон доторнай 63,2 миллион үлүүтэй гектарһаа таримал ногоон, үбһэн сабшагдажа, хуряагдаһан байгаа. Азербайджанда, Молдавида, Прибалтикада үбһэ хуряалга дүүрэнтэжэ байна.

37 миллионһоо дээшэ тонно үбһэн бэлэдхэгдээ. Энэмнай түсэбэй 61 процент болоно.

Олонхи республиканuудта сенаж дараха түсэб нилээд үлүүлэгдээ. 53,5 миллион тонно сенаж дарагдаа гэхэ гү, али нёдондо жэлэйхиһээ 8 миллион тонноор ехэ байна. Россин Федерацида 56,8 миллион тонно сенаж дарагдаа. Энэнь түсэбөөр хараалагдаһанһаа 2 миллион шахуу тонноор ехэ. Арга боломжонуудаа хүсэд хэрэглэн, ажахынууд иимэ һайн тэжээл улам ехээр бэлэдхэхые шармайн оролдоно. Украинын, Белоруссиин ба бусад республиканuудай колхоз, совхозууд энэ хүдэлмэреэ нёдондонойхиһоо эршэмтэйгээр ябуулна.

Һолоомо, мэхиинэ болон бусад бүдүүн тэжээл үбэлжэлгын үедэ тон шухала байдаг гэжэ малшад һайн ойлгодог юм. Эгээл иимэһээ 18 миллион тонно бүдүүн тэжээл бэлэдхэгдээд байна. Энэнь түсэбэй 17 процент болоно.

Силос дараха хүдэлмэри эдэбхитэйгээр ябуулагдана. 13,4 миллион шахуу тонно шэмэтэ тэжээл бэлэдхэгдээ.

Үнгэрһэн жэлэй энэ үеынхиһөө һураггүй ехэ — 2 миллионһоо үлүү тонно үбһэнэй гурил татагдаад байна.

(ТАСС).

БурАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

НҮХЭР Д. Ц. БАИРБИЛИКТУЕВЫЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Түрэһөөр 60 наһа гүйсэһэнтэйнь дашарамдуулан, республикын партийна, совет, ажахын организациуудта удаан саг соо үнэн шударгыгаар хүдэлһэнэйнь түлөө түсхайта пенсионер **Даба Цыремпилович Баирбиликтуевые** Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.
Секретариин түлөө Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй гэшүүн Ц. ЦИБУДЕЕВ.

Улаан-Үдэ хото. Соведүүдэй байшан.
1974 оной августын 19.

БурАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

НҮХЭР А. И. КОРАБЛЁВЫЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ТҮРҮҮЛЭГШЫН НЭГЭДЭХИ ОРЛОГШООР ТОМИЛХО ТУХАЙ

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиум **иигэжэ тогтооно:**

Нүхэр **Аркадий Иванович Кораблёвые** Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшоор томилхо.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.
Секретариин түлөө Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй гэшүүн Ц. ЦИБУДЕЕВ.

Улаан-Үдэ хото, Соведүүдэй байшан.
1974 оной августын 19.

БурАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

НҮХЭР Б. И. НИКОЛАЕВЫЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ТҮРҮҮЛЭГШЫН ОРЛОГШООР ТОМИЛХО ТУХАЙ

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиум **иигэжэ тогтооно:**

Нүхэр **Базыр Иннокентьевич Николаевые** Буряадай АССР-эй хүдөө ажахын министрэй тушаалһаа сүлөөлөөд, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшоор томилхо.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.
Секретариин түлөө Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй гэшүүн Ц. ЦИБУДЕЕВ.

Улаан-Үдэ хото, Соведүүдэй байшан.
1974 оной августын 19.

ҮҮСХЭЛ ДЭМЖЭХЭ ШУХАЛА

Мүрысөөнэй хүмүүжүүлхы үүргэ

В. И. Ленин «Мүрысөөе яажа эмхидхэхэб?», «Совет засагай ээлжээтэ зорилгонууд», «Агуу ехэ үүсхэл» гэһэн бүтээлнүүд соогоо социалис мүрысөөнэй шухала асуудалнуудые яажа шиидхэхэ тухай тодорхойлһон байдаг.

«Мүрысөөнэй эмхидхэл Совет засагай зорилгонуудай дунда шухала һуури эзэлхэ ёһотой»,—гэжэ Ленин бэшээ һэн. Эдэ зүбшэл заабаринуудынь, мүүрысөөнэй эмхидхэлэй ленинскэ ёһо гуримууд КПСС-эй съездын шиидхэбэринүүд, социалис мүрысөө дэлгэрүүлхэ тухай КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС-эй, ВЛКСМ-эй ЦК-гай удаадахи тогтоолнууд соо улам саашадаа хүгжөөгдэһэн байна.

Байгша оной социалис мүрысөөнэй гол шэглэл гэхэдэ ажалай бүтээсэ бүхы аргаар хүгжөөхэ, гаргаша доошолуулха, үйлэдбэрие нарижуулха эд хэрэгсэл гамнаха, тэрэшэлэн юһэдэхи табан жэлэй дүрбэдэхи жэлэй даабаринуудые болзорһоонь урид дүүргэхэ гэһэн зорилго бүхы ажалшадай урда табигдана. Социалис мүрысөөнэй дүн ганса центнер, тонно продукци, станок, деталь бэшэ, мүн ажалша хүнэй ухаан бодолой ургалта, мэргэжэл шадабаринь, соёл болбосоролойнь ургалта энээндэ хабаатай.

Социалис мүрысөөн айхабтар ехэ хүмүүжүүлхы үүргэтэй. Мүнөө үеын социалис мүрысөөнэй онсо илгаань юуб гэхэдэ, тэрэ олон ондоо түхэл маягтай, гүнзэгы удхатай байна.

Загарайн аймагай партийна организаци социалис мүрысөөндэ энэ олон ондоо түхэл маяг хэрэглэхэ, социалис мүрысөөе эмхидхэхэ асуудалда ехэ анхарал хандуулдаг юм. Тиихэдээ моральна ба материальна урмашуулгые зүбөөр хэрэглэхэ гэжэ оролдонобди.

Социалис мүрысөөнэй гуримуудые парткомууд гү, али партбюро, профсоюзай комитедтэй, захиргаантай хамта баталдаг, харин аймагай ажалшадай социалис мүрысөөнэй гуримууд КПСС-эй райкомой бюрогой, аймагай Соведэй гүйсэдкомой хамтын заседани дээрэ баталагдадаг.

Партийна организацинууд профсоюзай болон комсомолой организацинуудтай хамта коллективүүдэй дээшэлүүлэгдэһэн социалис уялгануудые баталан абаха, тэрэнээ амжалтатайгаар дүүргэхэ хэрэгтэ элсүүлдэг, зоригжуулдаг байна. Социалис мүрысөө хуушан хэбээрээл мүрысэһэнэй нэрэ зүүгээд орхихогүйн тула тодорхой угтамжын түсэбүүдые баталан абаха хэрэгтэ ехэ анхарал хандуулдаг байнабди.

Жэшээлхэдэ, «Татарский ключ» гэжэ карьероуправлениин коллектив 1974 онойнгоо түсэб декабриин 24-дэ дүүргэхэ, түсэбһөө гадуур 80 мянган түхэригэй продукци худалдаха, ажалай бүтээсэ һайжаруулһанай ашаар үйлэдбэрилдэг продукцииингаа хэмжээе дээшэлүүлхэбди гэһэн уялга абаһан бэлэй.

Аймагай бусад ажахынууд предприятинууд болон эмхи зургаанууд нимэрхүү угтамжын түсэбүүд ба уялгануудые баһал баталан абаһан байна.

Мүнөө промышленна предприятинууд, транспорт, хэлхеэ холбооной, барилгын организацинуудта ажалладаг 16130 хүдэлмэришэнэй 14680 хүниинь, хүдөө ажахын 3235 ажалшанай 2810 хүниинь дээшэлүүлэгдэһэн социалис уялгануудые абанхай.

Гэхэтэй хамта, аймагаймнай инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд, хүдөө ажахын мэргэжэлтэд өөрын творческо түсэбүүдтэй юм: аймагай инженерно-техническэ 4260 хүдэлмэрилэгшэдэй 3100 хүдэлмэрилэгшэ, хүдөө ажахын 150 мэргэжэлтэдэй 80 хүниинь уялгануудые абаһан байна. Жэшээлхэдэ, Эрхирэгэй совхозой главна зоотехник С. Б. Мижитов үнеэдэй зунайнь хоёр байрада машинаар үнеэдэз һаадаг болгохо, һайжаруулагдаһан бэлшээри хэрэглэдэг болохо, совхоз доторoo зооветһуралсал эмхидхэхэ, тэдэ кружогуудай нэгыень өөрөө хүтэлбэрилхэ гэһэн өөрын түсэбтэй.

Шэнэ-Бэрээнэй заһабарилгын-механическа заводой главна инженер С. С. Шепелев автодетальнуудые мүлихэ шэнэ онол арга хэрэглэжэ, завод доторoo 13 мянган түхэригэй олзо оруулха, «2ПТС-4» түхэлэй тракторай тэргын рамануудай кронштейнүүдые тошылдохо пневматическа түхеэрэлгэ бии болгохо, политическэ гэгээрэлэй һургуулида хэшээлнүүдые үнгэргэхэ гэһэн творческо түсэб табинхай. Эдэ түсэбүүдынь мүнөө амжалтатайгаар дүргэгдэжэ байнхай.

Ажалшадай эдэбхи үүсхэлдэ манай аймагай партийна организаци ехэ анхарал хандуулна. Социалис Ажалай Герой А. П. Кудряшовой хүтэлбэрилдэг Хандагатайн леспромхозой бага комплексно бригадын коллектив «6 үдэрэйнгөө даабарие 5 үдэр соо дүүргэе» гэһэн һайн һайхан үүсхэл, XXI партсъездын нэрэмжэтэ колхозой хонишон Ш. Ц. Цыбандоржиевагай гаргаһан «100 эхэ хонин бүриһөө 110 хурьга түлжүүлэе», «Татарский ключ» карьероуправлениин үрэмдэгшэ А. К. Ложкинай «Табан жэлэй түсэб 4 жэл соо дүүргэе» гэһэн болон бусад үүсхэлнүүдые аймагай ажалшад үргэнөөр дэмжээ һэн.

Залуушуулай дунда социалис мүрысөө эмхидхэхэ асуудалда манай аймагай партийна организаци ехэ анхарал хандуулдаг юм. Мүнөө аймаг доторнай комсомол-залуушуулай 33 бригада тоологдоно. Тарая хуряалгын үедэ комсомол-залуушуулай 20 агрегат хүдэлхэ. Мүнөө үбһэ хуряалгада комсомол-залуушуулай 10 гаран бригада ажаллажа байнхай. 1973 ондо үйлэдбэриин түрүүшүүл — комсомол-залуушуулай слёт түрүүшынхеэ үнгэргоо һэмди. Бага энэшье жэлдэ тиимэ слёт үнгэргэхөөр хараалнабди. Комсомол-залуушуулай бригадануудай дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөнэй дүнгүүд энэ слёт дээрэ гаргагдаха, үйлэдбэриин түрүүшүүл урмашуулагдаха байна. ВЛКСМ-эй райком комсомолой эрхим организацинуудта, комсомол-залуушуулай эрхим коллективүүдтэ барюулагдаха дамжуулгын вымпел тогтоогоо. Юрэнхыдөө, социалис мүрысөөнэй дүнгүүд һара бүри, квартал бүри, хахад жэлэй дүүрэхэдэ гаргагдана. Тэрэнһээ гадуур сезонно хүдэлмэриин үедэ энэ хүдэлмэриин дүүрэхэдэ мүн лэ дүнгүүд гаргагдадаг.

Социалис мүрысөөнэй дүнгүүдые гаргахадаа, коллективэй, хүн бүхэнэй ажал ябуулгые бүхы талаһаань хаража үзэдэг байнабди. Жэшээлхэдэ, Онохойн модоной комбинадта цехүүд ба участогуудай хоорондохи социалис мүрысөөнэй дүнгүүдые гаргахадаа, түсэб дүүргэлтэһээ гадна, ажалай журам, эд хэрэгсэлэй алмалта, продукциин шанар, уралан нарижуулга, шэнэ техникэ үйлэдбэридэ нэбтэрүүлгэ тэхэ мэтэ зүйлнүүд харaaда абтадаг.

Һара бүриин дүнгүүдэй ёһоор, аймаг доторoo түрүү һуури эзэлһэн һү һаалиин гурбан эрхим һаалишанай, нэгэ промышленна предприятиин нэрэ хүндэлэлдэ зорюулан, аймагай түбтэ ажалай алдар солын туг үргэгдэдэг. Кварталай, хахад жэлэй, жэлэй дүнгүүдээр социалис мүрысөөндэ илаһан түрүү ажахыда, предприятида КПСС-эй райкомой, аймагай Соведэй гүйсэдкомой дамжуулгын Улаан туг барюулагдадаг.

Арадай ажахын һалбари бүхэнэй аймагай түрүүшүүлэй зүблөөн дээрэ «Аймагай чемпион» гэһэн нэрэ зэргэ, «Мэргэжэлэйнгээ талаар эрхимлэгшэ» гэһэн нэрэ зэргэ олгогдоно.

Ажалай ветерануудай дүй дүршэл ехэ удха шанартай гэжэ тоолонобди. Ушар тиимэһээ, Хандагатайн леспромхоздо «Ажалай хүндэтэ ветеран» гэһэн нэрэ зэргэ 1972 онһоо хойшо олгогдодог болоо. Нэгэ предприятида 30 гаран жэл соо ажаллаһан хүнүүд иимэ нэрэ зэргэдэ хүртэхэ ёһотой. Эрхимүүдэй эрхимүүд, олон жэлэй туршада үнэн сэхээр ажаллаһан, ажалай журамаараа шалгарһан хүнүүд энэ нэрэ зэргэдэ хүртэдэг. Ой модоной хүдэлмэрилэгшэдэй үдэр — баярай оршон байдалда иимэ нэрэ зэргэ олгоһон тухай үнэмшэлгэ барюулагдадаг.

Колхозууд, совхозуудай бригаданууд ба звенонуудай хоорондын мүрысөөнэй дүн декада бүри гаргагдадаг, дамжуулгын вымпелнүүд болон мүнгэн шангууд барюулагдадаг.

Социалис мүрысөөнэй дүнгүүд аймагай «Вперед» газетын хуудаһанда бэшэгдэдэг, нютагай радиогоор дамжуулагдадаг. Промышленна предприятинуудай, колхоз, совхозуудай һү һаалиин фермэнүүдэй, бага комплексно бригадануудай, бүхы һаалишадай, мүн хонишодой ажалай һара бүриин дүнгүүд аймагай газетэдэ үгтэдэг.

Социалис мүрысөө эмхидхэхэ асуудалнууд КПСС-эй райкомой бюрогой заседанинууд дээрэ хаража үзэгдэдэг, зохихо тогтоол баталан абтадаг. Аймаг доторнай научно-практическа конференцинүүд үнгэргэгдэдэг. «Социалис мүрысөөнэй ленинскэ ёһо гуримууд ба мүнөөнэй үе» гэһэн темээр һүүлшын тиимэ конференци боложо үнгэрөө.

Энэ статья доторoo социалис мүрысөөнэй эмхидхэл тухай юрэнхы дээрэнь хөөрэбэб. Зүгөөр энэ хэрэгтэ олон дутагдал бии aаб даа. Энээн тушаа хөөрэлдэдэг, хэмжээнүүдые абадагшье байнабди.

Аймагай партийна организаци аймагай ажалшадай эдэбхи үүсхэл дэмжэн, юһэдэхи табан жэлэй дүрбэдэхи жэлэй түсэб — даабаринуудые болзорһоонь урид дүүргэхын түлөө дэлгэрһэн социалис мүрысөө зүбөөр ударидаха гэжэ оролдоно.

В. БАРДЫМОВ.
КПСС-эй Загарайн райкомой пропаганда ба агитациин таһагые даагша.

КЕМЕРОВСКЭ область. «Южкузбассуголь» комбинадай «Юбилейное» гэжэ Новокузнецкэ шахтоуправлениин наймадахи участогай Н. Романцовай проходчигуудай комплексно оньһожоруулагдаһан бригадын гэшүүд (зүүн гарһаа) комбайнай машинист Николай Семенюк, проходчик Александр Кондратьев, проходчигуудай бригадир ороной хүндэтэ шахтер Николай Романцов, проходчигууд Николай Зубаков, Сергей Сизых болон комбайнай машинист Александр Козлов.

Юһэдэхи табан жэлэй даалгабаринуудые дүүргэхэдээ, мүн малталгын хүдэлмэри хэхэ талаар социалис уялгануудаа дүүргэхэдээ, гайхамшаг амжалта туйлаһанайнгаа түлөө СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указаар бригадир Н. Романцовта Социалис Ажалай Геройн нэрэ зэргэ олгогдожо, бригадын гэшүүд Ажалай Алдар Солын III шатын орденоор шагнагдаһан байна.

ТАСС-ай фотохронико.

ШАНАРТАЙ МЕБЕЛЬ—БҮРИ ЕХЭЭР

Буряадай модо болбосоруулгын ба мебель хэдэг комбинадай коллектив дүрбэдэхи тодорхойлхы жэл соо эдэбхи үүсхэлтэтэйгээр хүдэлжэ, һайн шанартай продукци ехээр гаргаха гэһэн хараа зорилготойгоор дээшэлүүлэгдэһэн уялга абаһан юм. Бии байгаа арга боломжонуудаа хүсэдөөр хэрэглэхэ, оньһон техникээ бүтээсэ ехэтэйгээр ашаглаха гэжэ хүдэлмэришэн бүхэн эрмэлзэнэ. Мебель хэдэг нэгэдэхи, хоёрдохи цехүүдэй коллективүүд жэлэй эхинһээ ехэ эдэбхитэйгээр хүдэлжэ байна. Борис Исакович Зайкинай хүтэлбэрилдэг хоёрдохи цехэй коллектив илангаяа һайн үрэ дүн туйлана. Нэгэдэхи, хоёрдохи кварталнуудай дүнгөөр энэ цехэй коллектив комбинадай дирекциин, партийна ба профсоюзай организацинуудай дамжуулгын Улаан туг 250 түхэригэй мүнгэн шантайгаар абаһан байна.

Борис Исакович Зайкинай хүтэлбэрилдэг хоёрдохи цехэй коллектив хубсаһанай шкаф, зөөлэн диван, номой шкаф болон бэшэшье олон зүйлэй мебель хэдэг байха юм. Эдэнэр һайн шанартайгаар мебель хэхын тула ехэхэн оролдолго үүсхэл гаргана. Энэ цехэй коллектив шэнэ онол арга үйлэдбэридөө нэбтэрүүлжэ, бага гаргашатайгаар ехэ продукци бүтээнэ. Жэшээлхэдэ, байгша оной эхиндэ фабрикада бүтээсэ ехэтэй поточно лини ашаглалгада үгтэһэн байна. Тиигэжэ мебель һайн шанартайгаар олоор бүтээгдэдэг болобо. Хоёрдохи цехэй хүдэлмэришэд байгша оной долоо һара соо үнгэрһэн жэлэй долоо һарынхиһаа 120 мянган түхэригөөр ехэ продукци бүтээн гаргаһан байна. Жэлэй эхинһээ 780 мянган түхэригэй продукци гаргаха даабаряа 787 мянганда хүргөө. Энэ дүн хараад үзэхэдэ, хоёрдохи цехэй коллектив тодорхойлхы жэлдэ абаһан уялгаяа амжалтатайгаар дүүргэхэ түгэс арга боломжотой.

Мебель хэдэг нэгэдэхи цехэй хүтэлбэрилэгшэд хүмүүжүүлгын хүдэлмэри һайнаар ябуулна. Үндэр бүтээсэ туйлаһан хүдэлмэришэдэй дүй дүршэл тухай ханын газетэ дээрэ дэлгэрэнгыгээр бэшэдэг. Эндэ «сахилгаан хуудаһанууд» ходо гаргагдажа байдаг. Ажалдаа хайша хэрэгээр хандадаг хүдэлмэришэдые нюур сахингүй шүүмжэлдэг болонхой. Һүүлэй сагта нэгэдэхи цех соо ажалай журам эбдэхэ, халаанай даабари дүүргэхэгүй хүдэлмэришэд үгы шахуу болонхой. Олоороо оролдожо хүдэлһэн хүдэлмэришэд стул, стол, дивануудые эрхим шанартайгаар бүтээн гаргана. Нэгэдэхи цехэй коллектив долоо һарынгаа даабариһаа гадуур 12 мянган түхэригэй продукци бүтээн гаргаһан байха юм.

Тус цехэй партийна эхин организациин секретарь Юрий Чингисович Будаев хүдэлмэришэдые хүмүүжүүлхэ талаар ехэхэн хүдэлмэри ябуулна. Тэрэ хүдэлмэришэдтэй ходо хөөрэлдэдэг, ямар хараа зорилготой, хүсэл бодолтой ябаһаниинь мэдэжэ абадаг. Шадаха зэргээрээ туһалдаг байха юм. Энэ цехэй коллектив «нэгэн бултанай түлөө, булта нэгэнэй түлөө» гэһэн уряа доро хүдэлнэ. Тиимэһээл халаан бүриингөө даабари үлүүлэн дүүргэжэ, һайн шанартай продукци ехээр гаргана бшуу.

Комбинадаймнай бэшэшье цехүүдэй коллективүүд хаба шадалаа гамнангүйгөөр хүдэлжэ байна. Мебель хэхэ һара бүриин даабари үлүүлэн дүүргэгдэнэ. Манай коллектив байгша оной долоо һарын даабариһаа гадуур 78 мянган түхэригэй мебель хэжэ гаргаһан байна. Хараалагдаһан түсэбһөө гадуур модоной 9.300 кубометр зомгоол гаргажа, Сэлэнгын целлюлозно-картонно комбинадта эльгээгээбди. Байгша оной долоо һара соо продукци худалдаха даабари 26 мянган түхэригөөр үлүүлэн дүүргэгдээ. Манай комбинадай хүдэлмэришэд энэ туйлаһан амжалтаяа саашадань бүри арьбадхажа, ажалшадай ехээр хэрэглэдэг энэ продукци олоор гаргаха гэһэн хүсэл зорилготойгоор хүдэлжэ байна.

А. КОНДРАТЬЕВА,
комбинадай салин хүлһэнэй таһагай инженер.

«САЛЮТ-3» СТАНЦИ НИИДЭҺЭЭР

НИИДЭЛГЭ ЗАЛАН ЖОЛООДОХО ТҮБ. (ТАСС). Байгша оной июниин 25-да замда гаргагдаһан «Салют-3» гэжэ замбуулинай научна станци ниидэжэ үргэлжэлһөөр. Августын 16-да Москвагай сагаар 9 часта тус станци Газарые 840 дахин тойроһон байгаа.

Мүнөөнэй замайнь параметрнүүд иимэ:

— Газарай нюруунһаа эгээл холонь (апогей) — 278 километр;

— Газарай нюруунһаа эгээл дүтэнь (перигей)— 260 километр;

— 51,6 градус һөөлжүүгээр ниидэнэ;

— 89,7 минутын турша соо Газарые тойрон дабшана.

Телеметрическэ мэдээсэлнүүдэй ёһоор, станци дээрэхи бүхы түхеэрэлгэнүүд һаадгүй һайнаар хүдэлнэ. Станциин таһалгануудтахи байдал хараалагдаһан хэм соогоо байна.

Абтаһан мэдээсэлнүүд залан хүтэлбэрилгын-тоолон тодорхойлолгын түбтэ шэнжэлэгдэнэ.

МНР-эй ЭНЕРГЕТИГҮҮДЭЙ ҮДЭР

Улаан-Баатар. (ТАСС-ай корр. Ким БОЛДОХОНОВ). Элшэ хүсэнэй промышленность ороной арадай ажахын шухала һалбаринь болонхой. Энэ промышленностиин хүдэлмэрилэгшэд заншалта һайндэрөө августын 18-да тэмдэглэбэ. Энергетигүүд түсэбөө амжалтатайгаар дүүргэжэ, һайндэрөө угтаһан байна.

МНР-тэ түрүүшын ехэ гидроэлектростанци Сэлэнгэ мүрэн дээрэ баригдахаар хараалагдана. Совет инженернүүдэй проектээр баригдаха энэ ГЭС арадай ажахыда ехэ үүргэтэй юм. Тус электростанци үнэгүй элшэ хүсөөр Дархан-Сэлэнгын промышленна районие хангаха. Эндэ тогтоогдоһон далай үргэн ехэ газар дайдые уһаар хангаха, далай дээгүүр ашаа зөөхэ арга олгохо байна. Бүри хүсэ ехэтэй гидростанци хадаһаа бууһан Хобдо мүрэн дээрэ баригдажа, Монголой баруугаархи үргэн нэлэнхы районие электрын элшэ хүсөөр хангаха юм.

ЭНЭЭНИИЕ ХЭЖЭ ШАДАХАБДИ, ХЭХЭШЬЕБДИ

(Экономико шэнжэлэгшын тэмдэглэл).

ҮНГЭРҺЭН жэлэйхидэл адли энэшье жэлдэ статистикын үгэһэн тоо баримтанууд табан жэлые дүүргэхын түлөө ехэ тэмсэлэй фронт дээрэһээ абтаһан мэдээсэлнүүд мэтэ. 1974 оной түрүүшын хахад соо арадай ажахые хүгжөөхэ Гүрэнэй түсэбэй дүүргэлтын дүнгүүд тухай СССР-эй ЦСУ-гай мэдээсэл һаяхан хэблэлдэ толилогдоо һэн. Тэндэ үгтэһэн бүхы тоо, баримтануудынь нёдондо жэлэй түрүүшын хахадайхитай сасуулагдан харуулагдаа. Һүүлэй эдэ хоёр жэл юһэдэхи табан жэлэй эгээл харюусалгатай үе болоно. Һүүлшын хоёр жэл бэрхэшээл ехэтэй зорилгонуудаараа, мүн тэдэ зорилгонуудые шиидхэхэ арга замуудаараашье хоорондоо адлирхуу байна.

* * *

КОММУНИС партиингаа хүтэлбэри доро совет арадай юһэдэхи табан жэлэй даабаринуудые дүүргэхын түлөө хоёрдохи жэлээ ажалай онсо шанга тэмсэл ябуулжа байна. Ямар ушар дээрэһээ иимэ байдалай тохёолдоһон тушаа нэгэнтэ бэшэ хэлэгдэһэн, 1972 оной ган гасуур хүдөө ажахыдамнай бага бэшэ хохидол асаржа, экономикымнай байдалда һаад татажа, табан жэлэй түсэб дүүргэлгэдэ зарим тэды бэрхэшээл ушаруулагдаһан гээшэ. Тэрээнһээ гадна, үйлэдбэриин хүсэнүүдые саг болзор соонь ашаглалгада оруулхагүй ябадал, арадай ажахын зарим һалбаринуудта түсэблэлгын хүдэлмэридэ хэгдэһэн алдуу эндүүнүүд ба бусад дутагдалнууд мүнөө хүрэтэр экономикын хүгжэлтэдэ һаад ушаруулһан зандаа.

Табан жэлэй түсэбөөр манай промышленна үйлэдбэриин ургалта жэл соо дунда зэргээр найман процент болохо ёһотой. Гэбэшье, 1972 ондо промышленна продукци үйлэдбэрилгэ оройдоо 6,5 процентээр дээшэлһэн байха юм. Үшөө тиихэдэ 1973 ондо баһа нэгэ огто таагүй байдал тохёолдоһон: бии байһан бүхы арга боломжонуудые хараада абан, промышленна продукциин ниитэ хэмжээе 5,8 процентээр дээшэлүүлхэ гэһэн даабари үгтэһэн байгаа. Теэд тэрэ сагта абтаһан энэ тон дээгүүр даабарие гансахан дүүргэлтэ табан жэлэй һүүлшын хоёр жэлые дабашагүй бэрхэшээлдэ оруулжа магад һэн.

Тиимэ ушарай тохёолдоод байхада, бидэнэр булта һананабди, табан жэлэй гурбадахи, шиидхэхы жэлэй түсэбые минил дүүргэхэ бэшэ, горитойгоор үлүүлхэ гэжэ партимнай оронойнгоо ажалшадые уряалаа бэлэй. Энэ хадаа хүнгэхэнөөр шиидхэгдэхэ асуудал бэшэ һэн. Теэд совет хүнүүд тэрэниие шиидхэхын тула ехэ юумэ хээ, ехэшье юумэ туйлаа: жэл соо промышленна үйлэдбэри 5,8 процентээр дээшэлүүлхэ даабаритай аад, түрүүшын хахад жэл соо 7 процентээр, бүхэли жэл соо — 7,3 процентээр дээшэлүүлжэ шадаа. Хүдөөгэймнай ажалшад урдань үзэгдөөгүй ехэ ороо һо тарая суглуулһан байна.

Эдэ бүхы үрэ дүнгүүдые КПСС-эй ЦК-гай декабриин (1973 он) Пленум үндэрөөр сэгнэжэ, табан жэлэй гурбадахи жэлэй туйлалтануудые дүрбэдэхи жэлдэ улам арьбадхаха ёһотой гэжэ тэмдэглэһэн юм. 1974 оной түсэбүүдээр хараалагдаһан хэмжээе үлүүлжэ, тиин табан жэлэй түгэсхэл болохо 1975 оной зорилгонуудай дүүргэлтые хүнгэдхэхэ гээшэ партиин урид хараалаад, мүнөө бэелүүлжэ байһан гол хараа шугам мүн. Энэ зорилгые бэелүүлгэдэ манай хүдэлмэришэн анги, таряашад болон интеллигенци бүхы хүсэ шадалаа элсүүлжэ байна.

КПСС-эй Центральна Комитедэй партида, совет арадта хандаһан Хандалга соо хэгдэһэн хэлбэришэгүй тобшолол имагтал энэ хараа шугамда сүм харюусана. Тэрэ Хандалга соо иигэжэ хэлэгдэнэ: «1974 оной гүрэнэй түсэбөөр үгтэһэн даабаринууд ехэ, тон харюусалгатайшье. Эгээл тодорхойгоор табигдаһан ямаршье түсэб социалис экономикын бүхы арга нөөсэнүүдыень элирүүлэн хэрэглэжэ шадахагүй. Коллектив, хүдэлмэришэн бүхэнэй хүдэлмэридөө творческо ёһоор хандаһанай, эдэбхи үүсхэлдэ үргэн харгы олгоһоной, ажалай эмхидхэл ба харюусалга дээшэлүүлһэнэй ашаар эдэ арга боломжонууд элирүүлэгдэн ашаглагдаха байна бшуу».

КПСС-эй ЦК-гай декабриин Пленумэй шиидхэбэринүүд партида, совет арадта хандаһан Хандалга тон ехээр һайшаан дэмжэгдээ һэн. Научно-техническэ дэбжэлтын үндэһэ һуури дээрэ жэлэй түсэбые үлүүлэн дүүргэхын түлөө, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхын, үйлэдбэриин аша үрэ ехэ болгохын түлөө бүхы орон доторнай социалис мүрысөөн шэнэ хүсөөр дэлгэрүүлэгдэһэн байна.

Арадай ажахын түсэбэй дүүргэлтэ тушаа СССР-эй ЦСУ-гай түрүүшын хахад жэлэй мэдээсэл соо бүгэдэ арадай энэ тэмсэлэй үрэ дүн эли тодоор харуулагданхай. Табан жэлэй тодорхойлхы, дүрбэдэхи жэлэй түрүүшын зургаан һарада экономикымнай ба ажалай бүтээсын ургалта нилээд ехэ болоо, ниитын үйлэдбэриин ашаг үрэ дээшэлээ.

Промышленность жэл соо продукци үйлэдбэрилгээ 6,8 процентээр дээшэлүүлхэ даабаритай һаа, энэ үе соо 8,3 процентдэ хүргөө. Хэрбээ туйлагдаһан энэ амжалта алдагдаагүй һаа, промышленность хүгжөөлгөөр 1974 он табан жэлэй түрүүшын бүхы жэлнүүдые ахин гараха аргатай. Теэд энээниие туйлаха арга бии гү? Жэшээнь, табан жэлэй нэгэдэхи, мүн хоёрдохишье жэлнүүдтэ иимэ зорилгонуудые шиидхэхэ арга байгаагүй: промышленна үйлэдбэриин ургалта һүүлшын 12 һара соо алишье жэлэйнь түрүүшын зургаан һарынхиһаа доогуур байһан. Гэбэшье, 1973 ондо, дээрэ хэлэгдэһэнэй ёһоор, түрүүшын хахад жэл соо үйлэдбэриин ургалтын талаар туйлагдаһан амжалта хоёрдохи хахад жэлдэ алдагдаагүй, харин арьбадхагдаһан байха юм. Табан жэлэй дүрбэдэхи жэлдэ тэрэ амжалтые дахин дабтаха гүйсэд арга боломжо бии гээшэ.

Манай промышленностьда ашаглагдаагүй ехэ арга боломжонуудай ү ш ө ө бии б а й һ а н и и н ь СССР-эй ЦСУ-гай мэдээсэл соохоо элеэр харагдана. Бүхы ниитэ-союзна ба союзно-республиканска промышленна министерствэнүүдэй, мүн бүхы союзна республиканууудай түрүүшын хахад жэлэйнгээ түсэбүүдые үлүүлэн дүүргэһэниинь ехэл һайшаалтай байна. Гэбэшье зарим министерствэнүүд предприятинуудайнгаа ажал ябуулгын хойноһоо хиналта шалгалтаяа һуладхаһан, зарим һаранuудта даабаринуудаа дүүргэншьегүй гараһан ушар бии.

Түрүүшын хахад жэл соо каустическа содо, сернэ кислота, химическэ утаһа, нефтеаппаратура, хэблэлэй саарһа, целлюлозо, картон гаргаха, модо бэлэдхэхэ түсэбүүд дүүргэгдээдүй үлөө. Хуушарһан түхэлтэй, муу шанартай продукци үйлэдбэрилхэ, үйлэдбэриин хүсэ, ажалай саг дутуу ашаглаха, түүхэй эд ба материал гамгүйгөөр хэрэглэхэ ушар үсөөн бэшэ.

Эдэ дутагдалнуудые усадхаха ба тодорхойлхы жэлые амжалтатайгаар түгэсхэхэ гээшэ гансахан промышленностиин хүдэлмэрилэгшэдэй хүсэеэ элсүүлгэһээ дулдыдаха бэшэ, харин үйлэдбэриин шэнэ хүсэнүүдые түргөөр ашаглалгада оруулгаһаа, транспортын таһалгаряагүй һайн ажалһаа, материально-техническэ хангалга һайжаруулһанһаа, индустрида хүдөө ажахын түүхэй эдүүдые гүйсэд хүрэхөөр үгэхэ ушарһаа ехээр дулдыдаха байна бшуу.

* * *

ХҮДӨӨГЭЙ ажалшад, барилгашад, транспортын хүдэлмэрилэгшэд үнгэрһэн хахад жэл соо ехэ юумэ хээ. Теэд хүдөө ажахыда, мүн барилга, транспорт дээрэшье эгээл халуун хүдэлмэриин хаһа орожо ерэнхэй. Таряанай шэнэ ургаса хурялалга түлэг дундаа. Транспортаар ашаа шэрэхэ хүдэлмэри ехэ болоно. Үйлэдбэриин шэнэ хүсэнүүдые ашаглалгада үгэхэ, байрын гэрнүүдые, культурно-ажаһуудалай байрануудые ашаглалгада оруулха талаар жэлэй түсэб соо хараалагдаһан зорилгонуудые бэелүүлгээр барилгашад айхабтар ехэ хүдэлмэри хэхэ зэргэтэй. Жэшээнь, электростанцинуудай барилга дээрэ жэлэй хоёрдохи хахадта түрүүшын хахадайхиһаа таба дахинһаа дээшэ ехэ ажал хэгдэхэ юм. Жэлэй түсэб дүүргэхын тулада түрүүшын хахад жэлэйхиһээ гурба дахин ехэ хэмжээтэй байрануудые ашаглалгада үгэхэ хэрэгтэй. Хүдөө ажахын ба барилгын организацинуудай хүдэлмэриин жэлэй хоёрдохи хахадай дүнгүүдые гол түлэб дүрбэдэхи жэлэй ниитэ дүнгүүд тодорхойлжо үгэхэ байна.

Хүдөө ажахын, капитальна барилгын, транспортын, худалдаа наймаанай, бусад һалбаринуудай хүгжэлтэ эсэсэй эсэстэ манай ороной промышленностиие шэнэдхэн һайжаруулгаһаа дулдыдана гээшэ. Имагтал промышленность арадай ажахын бусад һалбаринуудые хэрэгтэй түхеэрэлгэ, оньһото приборнуудаар, промышленна эд бараагаар хангаха уялгатай.

Парти болон правительство үргэн хэрэглэлэй эд бараа улам ехээр гаргадаг болохо ба шанарыень һайжаруулха тушаа нэгэтэ бэшэ онсо тэмдэглэһэн гээшэ. Энэ хадаа совет хүнүүдэй байдал һуудал һайжаруулха шухалын шухала арга нүхэсэл болоно. Хүн зоной үргэн хэрэглэмжын эд бараа үйлэдбэрилгын хэмжээнэй саг үргэлжэ дээшэлжэ байһан тушаа СССР-эй ЦСУ-гай мэдээсэл соо хэлэгдэнэ. Гэбэшье, үргэн хэрэглэлэй эд бараа үйлэдбэрилгэ, эдеэ хоолой ба хүнгэн промышленность, «Б» группын бусад һалбаринуудые хүгжөөлгэ хараалагдаһан ургалтаһаа гээгдэжэ ябана.

Манай гол арга боломжо, тодорхойлхы жэлэй ба табан жэлэй түсэбые амжалтатайгаар дүүргэхэ гол шухала юумэн гэхэдэ, ажалай бүтээсын шууд түргэн ургалта болоно. Партиин хараа шугам үйлэдбэриие ашаг үрэ ехэтэй болгохо эрилтэ табина. Энэ зорилгын шиидхэбэри зайлуулашагүй, юуб гэхэдэ, хүдэлмэришэдэй тоо олошоруулан, манай экономикые хүгжөөхэ арга боломжо бодото дээрээ үгы болонхой.

Жэлэй түрүүшын хахад соо промышленностьда ажалай бүтээсэ 6,8 процентээр дээшэлүүлэгдээ. Жэлэй даабари 6 процент юм. Энэ хадаа тон ехэ амжалта мүн. Энэ туйлалтаяа жэлэй хоёрдохи хахадта алдаагүй һаа, 1974 ондо ажалай бүтээсын ургалта табан жэлэй түрүүшын бүхы жэлнүүдые ахижа гараха байна.

Москвагай Бауманска округой һунгагшадай һунгалтын урда тээхи суглаан дээрэ нүхэр Л. И. Брежнев энэ жэлэй түрүүшын һарануудта манай экономико хүгжөөлгэдэ туйлагдаһан амжалтануудта үндэр сэгнэлтэ үгэхэ зуураа, иигэжэ хэлээ һэн: «Мүнөө 1974 ониие, мүн табан жэлые бүхыдэнь нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэхэ хэрэг үлэбэ. Хүндэтэ москвагайхид, таанадтай хамта, бүхы совет хүнүүдтэй хамта энэ зорилгые бидэнэр дүүргэжэ шадахабди, дүүргэхэшьебди гэжэ мэдүүлхыемни зүбшөөгыт».

С. БАЛБЕНОВ.
«Правда» газетын пресс-бюро.

ЭРХИМ МЭРГЭЖЭЛТЭҺЭЭ ҺАБАГШАТАЙ

Уран һайханай бүлгэмүүдэй улам олон боложо, тэдэнэй хүдэлмэриин дэлисын үргэжэ байһые республиканска харалганууд гэршэлжэ үгэдэг. Ажалшад, хүдэлмэришэд улам олоороо бүри ехэ эдэбхитэйгээр уран һайханай бүлгэмүүдэй хүдэлмэридэ хабаадана.

Энэ талаар мэргэжэл ехэтэй, бэлэдхэл һайнтай хүтэлбэрилэгшэдые бэлдэхэ гээшэ тон шухала. Искусствын дээдэ һургуулинууд, консерваторинууд бэлигтэй бэрхэ мэргэжэлтэдые бэлдэнэ. Гэбэшье эдэ мэргэжэлтэдэй гол зорилгонь онсо өөрын илгаатай ха юм. Тиимэһээл соёл гэгээрэлэй дээдэ болон тусхай дунда һургуулинууд соёлшодые бэлдэхэ талаар ёһотой гуламта болоно.

Зүүн-Сибириин соёлой институтэ жэлһээ жэлдэ соёлой хүдэлмэрилэгшэд олоор бэлдэгдэнэ. Хэрбээ 1970 ондо 68 хүн соёл-гэгээрэлэй отделени дүүргэжэ гараһан һаа, харин 1973 ондо 84 мэргэжэлтэд дүүргэбэ. Заочно болон библиотечнэ таһагые хамта дүүрэз 323 хүн дүүргэбэ. Институт дүүргэгшэд гол түлэб уран һайханай бүлгэмүүдэй хүтэлбэрилэгшэдээр, арадай театрай режиссёроор, аймагай соёлой ордоной директорээр хүдэлмэрилнэд. Мүн нилээд олохон хүн соёл-гэгээрэлэй эмхи зургаануудта хүдэлмэрилнэд.

Соёлой хүдэлмэрилэгшэ хадаа юрэл уран һайханай асуудалда анхаралаа табяад байха бэшэ, харин хүн зониие коммунис үзэл бодолтойгоор, дүрбэн тэгшээр хүмүүжүүлхэ үүргэтэй ха юм. Алишье талаараа гүйсэд һайн бэлэдхэлтэй хүтэлбэрилэгшэтэй байхада, ажал хэрэгшье урагшатай ябадаг, клубай ажал һайжардаг шуу.

— Хүгжэмэй гү, али хатарай талаар мэргэжэлтэд угаа хэрэгтэй. Илангаяа баянистнууд. Гэбэшье соёлой дээдэ болон тусхай дунда һургуулинуудые дүүргэжэ гараһан зарим мэргэжэлтэд хүтэлбэрилэгшын, эмхидхэгшын бэлэдхэлгүй байхаяа һанадаг,— гэжэ Зэдын аймагай Дээдэ-Гориин соёлой ордоной хүдэлмэрилэгшэ Антонина Сергеева тон зүб хэлээ һэн. Манай газетын «Түрүү хүнэй үгэ» гэһэн ниитэ гаршаг доро энэ нүхэр бэшэг толилуулһан байха.

Үзэл сурталай талаар бэлэдхэл һайнтай хүтэлбэрилэгшэд үүргэеэ һайнаар дүүргэдэг гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй.

Мүнөө үеын клуб, соёлой ордон хадаа партиин хараа шугам бэелүүлхэ, хүдэлмэришэдые дүрбэн тэгшээр хүмүүжүүлхэ гуламта болоно. Тиимэһээ эндэ үзэл сурталай, уран һайханай талаар бэлэдхэл һайнтай хүдэлмэрилэгшэд хэрэгтэй.

Соёлой хүдэлмэрилэгшэдые бэлэдхэлгэдэ ехэ анхарал хандуулагдажа байдаг. Буряадай АССР-эй Культурын министерствын дэргэдэ тусхай курсанууд байгуулагданхай. Эндэ соёлой хүдэлмэрилэгшэд эрдэм бэлэдхэлээ дээшэлүүлжэ байдаг. Мүн хүдэлмэриеэ һайнаар эмхидхэһэн клубта гү, али соёлой ордондо аймагай соёлой хүдэлмэрилэгшэд сугларжа, дүй дүршэлөө дамжуулан абалсадаг, бэлиг шадабаридаа һуралсадаг гээшэ.

Соёлой хүдэлмэрилэгшэдые хүмүүжүүлхэ талаар арадай соёлой университедүүд ехэ удха шанартай. Хориин аймагта энэ хэрэг яһала һайнаар эмхидхэгдэнхэй. Энэ жэлдэ аймагай соёлой хүдэлмэрилэгшэд гурбан жэлэй программатай хүгжэмэй, уран зурагай, театральна искусство тухай һонирхолтой лекцинүүдые шагнаа. Һаяшаг университет дүүргэгшэдтэ тусхай үнэмшэлгэнүүд баярай оршон байдалда барюулагдаа. Арадай соёлой иимэ университедэй хүдэлмэридэ уран зураашадай, композиторнуудай холбооной гэшүүд, искусствын бусад хүдэлмэрилэгшэдшье горитойхон туһа үзүүлдэг.

Клубуудай, соёлой байшангуудай хүдэлмэриие улам һайжаруулха, тэдэнэй үүргэ, нүлөө ехэдхэхэ зорилготойгоор соёлой дээдэ һургуулинуудта мэргэжэлтэдые бэлдэхэ шэнэ таһаг нээгдэбэ. Энэ таһагые дүүргэжэ гарагшад клубай хүдэлмэриин методист-эмхидхэгшэ гэһэн мэргэжэлтэй болохо юм. Энэ жэлдэ очно отделенидэ 30 хүн, заочнодо — 30 студентнэр абтаха. Эрдэм бэлэдхэл һайнтай, хүтэлбэрилхы шадабаритай хүнүүд энэ таһагта абтаха. Тиихэдэ мүнөө үедэ соёлой байшанда директорээр, методистаар хүдэлжэ байһан хүнүүд заочно отделенидэ һуралсажа гарахаар хараалагданхай.

— Энэ отделениин студентнэр искусствын теори, түүхэ шудалха, соёлой эмхи зургаануудай экономико, хүтэлбэрилгэ үзэхэ юм,— гэжэ Зүүн-Сибириин культурын институдай проректор М. И. Лобыгин хөөрэнэ. — Ерээдүйн мэргэжэлтэдые үзэл сурталай, ниитэ политическэ, мэргэжэлэй талаар хүмүүжүүлгэдэ ехэ анхарал хандуулагдана.

Хүн зомнай сүлөөтэй сагтаа һайнаар амарха, эрдэм шудалха гэжэ оролдоно, искусствоор һонирхоно. Дуулажа гү, али хатаржа шадахашье аад, нүхэдэйнгөө дунда дуулаад лэ байдаг зон бии. Тэдэнэй эдэбхи үүсхэлые бадаруулжа, сценэ дээрэһээ бэлигээ арадтаа харуулха шадабаритай болгохо гээшэ соёлой хүдэлмэрилэгшэдэй үүргын нэгэ хуби мүн.

Б. БАТОЕВ.

Голилогдоогүй бэшэгэй мүрөөр

„ГУРИМШУУЛХА ХЭРЭГТЭЙ"

Иимэ гаршагтай бэшэг Зэдын аймагай Алцаг нютагай бүлэг зонуудһаа манай газетын редакцида ороһон байгаа. Тэрэ нютагта ажаһуудаг инвалид Цыренжап Санжиев гэгшэ үдэрэй магазинһаа архи худалдажа абадаг заншалтай. Тиигээд тэрэ архияа һуниндөө совхозой ажалшадта ехэ сэнтэйгээр худалдадаг байна. Тиигэжэ нютагта ниитын гурим хазагайруулна, совхозой ажал хүдэлмэридэ һаад ушаруулха ябадал үзэгдэнэ. Эдэ бүгэдэ тухай совхозой отделениин, сомоной Советэй гүйсэдхэхэ комитедэй хүтэлбэрилэгшэд мэдэжэ байбашье, харшье хэмжээ абанагүй гэжэ тэрэ бэшэг соо хэлэгдэһэн байгаа.

Тус бэшэгэй мүрөөр хэмжээ абахынь тула Зэдын аймагай Советэй гүйсэдкомой дотоодын хэрэгүүдэй таһагта манай редакци хандаһан юм.

«Дурсагдаһан бэшэг соо хэлэгдэһэн баримтануудые шалгажа үзэхэдэ, иимэ байба: инвалид Цыренжап Санжиев өөртөө гэр барюулхадаа, мүн түлеэ асаруулхадаа, ажалшадые архитайгаар хүндэлөө ха. Үдэрынь магазинһаа архи худалдажа абаад, һуниндөө наймаалха ябадал элирүүлэгдээгүй байна. Алцаг нютагай магазинда архи наймаалалгые гуримшуулжа, ниитын гурим сахилгые һайжаруулха талаар тэндэхи сомоной Совет зохихо хэмжээ абажа байнхай» гээд Зэдын аймагай Советэй гүйсэдхэхэ комитедэй дотоодын хэрэгүүдэй таһагай начальник Н. Галсанов манай редакцида һаяхан мэдээсэһэн байна.

ТҮЛБЭРИИН ГУРИМ ТУХАЙ

1957 он болотор захил хэгдэһэн гүрэнэй урьһаламжын облигаци болзорһоонь урид түлэхэ тухай КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэри болон «1971—1975 онуудта СССР-эй арадай ажахые хүгжөөхэ гүрэнэй табан жэлэй түсэб тухай» СССР-эй Хуулиие дүүргэлтэ болгон, 1974 онһос хүн зондо бии байгаа облигаци түлэгдэжэ эхилхэнь. Гүрэнэй урьһаламжын түлбэри түлэхэ гурим тухай республикын нөөсэлгын кассануудай управлениин таһагай начальнин П. Бажинагай статья уншагшадай анхаралда дурадхабди.

Гүрэнэй урьһаламжын облигаци тиражаар түлэгдэхэ болоно. Тиражнууд тус бүрээ 25—25 сереэр бүлэг болгогдожо хубаарилагдаад, облигацинууд түлэгдэхэ зэргэтэй. Жэшээлхэдэ, хэрбээ 1948 оной гүрэнэй 2 процентын урьһаламжаар гараһан тиражда бүхыдөө 50 номерой облигацинууд түлэгдэхэ шартай болоно.

Тиражнуудта оруулагдаһан облигацинуудай түлбэри нөөсэлгын бүхы кассануудта, нөөсэлгын кассануудай агентствануудта түлэгдэхэ юм.

«10-най орондо 1» гэһэн хараалтайгаар мүнгэнэй сэн 1961 оной январиин нэгэнһээ хубилгагдаһан гээшэ һааб даа. Энэ хубилалта хараадаа абтажа, тиражда тунгаалагдаһан облигацинуудай түлбэри гаршаг дээрэхи үнэ ёһоороо түлэгдэхэ байна. Тиимэһээ иимэ гуримтайгаар түлэгдэхэ гэбэл: 1000 түхэригэй облигаци 100 түхэригөөр, 500—50, 200—20, 100—10, 50—5, 25—2,5, 10 түхэригэй облигаци 1 түхэригөөр түлэгдэхэ болоно.

Нөөсэлгын кассануудта хадагалагдажа байгаа һаа, тиражда оруулагдаһан облигацинуудй түлбэри эзэдтэнь облигациин бусаагдажа үгтэһэнэй һүүлээр түлэгдэхэ байна. 1957 оной апрелиин нэгэнһээ 1975 оной январиин нэгэн болотор нөөсэлгын кассануудта хадагалагдажа байһан облигацинуудай эзэдтэй тоосоо хэхэдээ, облигаци хадагалһанай түлөө мүнгэн абтахагүй. 1948 оной 2 процентын гүрэнэй урьһаламжын 1 миллиард түхэригэй облигаци 1974—1975 онуудай туршада, бэшэ мүнгэниинь 1976 ондо түлэгдэхэ юм.

Саашадаа, тусхайлан хэлэхэдэ, 1948 оной гүрэнэй 2 процентын урьһаламжын облигацинуудай түлэгдэһэнэй һүүлээр 1947 ондо гаргагдаһан СССР-эй арадай ажахые һэргээн бодхоохо ба хүгжөөхэ гүрэнэй хоёрдохи урьһаламжын облигаци түлэгдэхэ байна. Һүүлээрнь гараһан урьһаламжа тэрэл гуримаар хойно хойноһоо удаа дараалуулагдан түлэгдэхэ юм.

Түлбэриин тиражай тусхай таблица 1974 оной декабриин 22-то түбэй газетэнүүдтэ толилогдохо юм. Тиражда оруулагдаһан облигацинуудай түлбэри 1974 оной декабриин 23-һаа түлэгдэжэ эхилхэ.

Ажалшадай бэшэгүүдһээ

ДОСООГОО ХАРАНХЫ, УЙТАН, ХҮЙТЭНШЬЕ

Хүн зониие ном һудартай дүтөөр нүхэсүүлхэ, ажалшадые коммунис үзэл бодолтойгоор хүмүүжүүлхэ талаар библиотекын үүргэ айхабтар ехэ гээшэ. Энэ тон шухала асуудалда парти, правительство саг үргэлжэ анхарал хандуулна. КПСС-эй ЦК-гай һаяшаг абаһан тогтоол соо библиотекын ажал һайжаруулха, шэнэ онол арга хэрэглэхэ, нэгэдхэмэл гуримаар хүдэлхэ тушаа сэхэ хэлэгдэнэ. Тиигэжэ соёлшодой, нэн түрүүн библиотекарьнүүдэй урда шэнэ зорилго табигдажа, ажал хэрэгтээ тон наринаар, харюусалгатайгаар хандахые уялгална бшуу.

Гэхэтэй хамта Орлик тосхоной библиотекэдэ ташха ондоо байдал үзэгдэнэ. Анхандаа эндэ клуб байгаа. Тэрэ гэһээр нилээд олон жэл үнгэрөө, гэршье хуушаржа, дулаа барихаяа болёо. Досоогоо дүрбэн таһалгатай, урда хажууень һургуулиин ба үхибүүдэй библиотекэ эзэлнэ. Хойто хажуудань — аймагай библиотекэ. Досоонь наранай элшэ огто ородоггүй.

Аймагай библиотекэ соо ороходо харанхы, уйтан, шиигэй амисхал урдаһааш үлеэжэ байха. Номуудынь миил ябталан табяатай. Уншагшад хэдэн олоороо ерээд, хэрэгтэй номуудаа шэлэжэ абаад, мүн газетэ, журналнуудые уншажа һууха дуратайшье һаа, аргагүйдэнэ. Уншагшадай таһалга соо оройдоо хоёр заахан стол, 3—4 стул бии. Үбэлдөө эндэ ном уншаха аргагүй хүйтэн. Пеэшэнгүүдынь дулаа үгэхээ болинхой, хирписэнүүдынь хуушаршанхай. 30—40 жэлэй пеэшэн юу халаахаб? «Ужам һаруул, дулаан библиотекэтэй байгаа һаа, ямар зохидоор ажаллаха байгаабибди» гэжэ эндэхи гурбан библиотекарьнүүд сэдьхэлээ зобонги хөөрэдэг.

Аймагай библиотекын жаса 15.093 хэһэг номоор олошороо, уншагшадайнь тоо 350 хүнөөр дээшэлээ. Номуудайнь байдаг газар даншье һаа харанхы, хүнэй эрьелдэхын аргагүй уйтан. Энээн соонь агууехэ ородой зохёолшодой номууд, мүн политическэ, хүдөө ажахын зохёол элбэг. Һурагшадай ба үхибүүдэй библиотекэнүүд баһал элдэб янзын һайн-һайн номуудаар баян.

Эдэ хоёр библиотекын хүдэлмэрилэгшэд ажалаа нэгэ сагта хэдэг гуримтай. Номойнь жасада 16.728 хэһэг ном тоологдоно. Һурагшадай үхибүүдэй библиотекэдэ үдэртөө 30—35 уншагшад ерэжэ байдаг.

Юрэдөө, эдэ гурбан библиотекын байра хүн зоной һанаанда огто таараһагүй. Библиотекэ гээшэмнай зоной эгээл һонирхолтой, ухаан мэдээсэеэ баяжуулжа байха гуламта болоно бшуу. Библиотекэнүүдтэ мүнгэ зөөри багаар һомологдоно. Ейын тэдыдэ нэгэ хэдыхэн түхэриг үхэдөө үгэжэ, үгыдэ үгы юм. Тэрэ мүнгөөроо номуудые худалдажа абаад, жасаяа нэмээжэ байдаг. Мүнгөөр дуталдадаг дээрэһээ үбэлдөө түлеэгээр ядалсана, хүйтэн библиотекэ соогоо даараха баатай болоно. Энэ жэлэй түлеэн бэлдэгдээгүй. Туһаламжа эреэд туршаа. Угайхадаа түлеэень элбэгээр бэлдэхээ ядаг юм. Хабартаа модоной хүхэржэ эхилхэдэ библиотекын хүдэлмэрилэгшэд хүгжэмэй һургуулитай хамтараад, газаагаа модо һуулгажа ногооруулдаг. Харин үбэл болоходо, айлнуудай мал ургуулһан модыень һалгаажархидаг.

Эдэ гурбан библиотекэнүүдые һайн, ужам дулаан байратай болгохын тулада зохихо хэмжээ абаха, мүнгэ зөөри хүрэхөөрнь һомолхо саг үни хада тулажа ерээ. Шэнэ библиотекэтэй болгохын тулада республикын Соёлой министерство, гэгээрэлэй эмхи зургаанууд һаналаа табиг лэ. Тиигээгүй һаа эдэ гурбан библиотекэ хуушан байрадаа оршожо, ажал хэрэгыншье урагшатай ябахагүйл. Саашадаа иигэжэ ажаллажа огто болохогүй.

Д. ДУГАРОВ,
хүдөө бэшэгшэ.
Ахын аймаг.

Дунай мүрэн дээрэхи «Железные ворота» гэжэ гидроэлектростанци дэлхэй дээрэ томо электростанцинуудай нэгэн юм. Энэ ГЭС-ые Румынин болон Югослави Советскэ Союзай аха дүүгэй туһаламжаар хамтадаа бодхооһон байна.

Аджер-пресс ТАСС-ай фото.

СОЦИАЛИС ОРОНУУДААР

БЫРЛАДАЙ 800 ЖЭЛЭЙ ОЙ

БУХАРЕСТ. Бырлад хотынхид эдэ үдэрнүүдтэ хотынгоо байгуулагдаһаар 800 жэлэй ойе тэмдэглэжэ байна.

Мүнөө Бырлад ёһотой хото болон урганхай. Советскэ Союзай техническэ туһаламжаар эндэ подшипникова завод 1953 ондо ашаглалгада оруулагдаһан байна. Орон дотор ехэ оёдолой фабрика энэ хотодо хүдэлнэ. Һү, мяха, тоһо буйлуулха заводууд баригдажа, нарижуулан һайжаруулагдаа.

Хотын түрүү предприятинуудай продукци орон дотороо, хилын саана суурхана. Эндэ бүтээгдэдэг ондоо подшипнигууд 57 орондо, тэрэ тоодо Советскэ Союз болон аха дүү бусад социалис оронуудта худалдагдадаг. Бырладай оёдолшодой гараар бүтээгдэһэн хубсаһан СССР, ГДР, США, Бельги, Англи болон бусад оронуудта суурхадаг.

Фашизмһаа румын арадай сүлөөлэгдэһөөр 30 жэлэй, партиин XI съездын тэмдэглэгдэхэ энэ жэлдэ 800 жэлэйнгээ ойн баярые һайндэрлэхэеэ байһан хотын олонхи промышленна предприятинуудай коллективүүд табан жэлэйнгээ түсэбые энэ жэлэй һүүл багаар дүүргэхэ гэһэн уялга абанхай.

ГЕРМАНИИН Демократическа Республикын ниислэл хото Берлинэй түхэл шарай һүүлэй жэлнүүдтэ танихаар бэшээр хубилаа. Шэнэдхэн хубилгалтын хэгдэхэдэ мүнөөнэй шэнэ барилганууд — байрын болон захиргаанай байшангууд, культурно-ажаһуудалай эмхи зургаанууд олоор баригдажа, городой түб илангаяа гоё һайхан болоһон байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Александерплац талмайн нэгэ заха.

ТАСС-ай фотохронико.

Багшанарай анхаралда

БУРЯАД СИНТАКСИС ЗААХАДАА...

Буряад һургуулинуудта түрэлхи хэлэ заалга шэнэ программа болон учебнигүүдтэ орожо эхилһээр хэдэн жэл болобо. 1974—1975 онуудай һуралсалай жэлһээ 7-дохи класста синтаксис шэнэ программа болон учебнигээр заагдахань. Энээнтэй дашарамдуулан, Буряадай АССР-эй Гэгээрэлэй министерство, багшанарай мэргэжэл дээшэлүүлхэ институт республикын, мүн Агын болон Усть-Ордагай буряад национальна округуудай бүлэг багшанарые суглуулжа, түрэлхи хэлээр тусхай һуралсал эмхидхэһэн байна. Гэбэшье үшөөл олон багшанар шэнэ программа болон учебнигээр синтаксис зааха заабари абаагүй. Гадна синтаксисээр энэ һуралсалай жэлдэ тусхай методическа заабаринуудай хэблэгдэжэ гарахань хараалагдаагүй байна. Ушар иимэһээ түрэлхи хэлэнэй багшанарай даб дээрэ хараадаа абажа хүдэлхын тула синтаксис заалгаар зарим тэды тобшо һанамжа болон ажагламтануудые хэжэ, «Буряад үнэн» газетээр тунхаглабал, таарамжатай, туһатай гэжэ һанагдана.

1. Программын ёһоор, буряад хэлэнэй синтаксисээр шэнэ материал үзэлгэ «Холбоо үгэ» гэһэн темээр эхилнэ. Энэ темэ заахадаа, дүрбэдэхи класста холбоо үгэ тухай абаһан ойлгосо дээрээ үндэһэлэн гараха. Тиихэдээ холбоо үгэ, тэрэнэй байгуулга тухай үзэһыень һануулжа, тэрэнэй гол ба дулдыданги үгэнүүдые жэшээ дээрэ олуулжа һургаха, гол үгөөрөө нэрэ ба үйлэ холбоо үгэнүүд болоно илгардагыень хэлэжэ үгэлтэй юм. Дабталгын шанартай холбоо үгэ тухай тус материал даб дээрэ нэгэ хэшээл соо гараад, саашадаа үгын холбоодо ороходо.

«Холбоо үгэ» ба «Үгын холбоо» гэһэн терминүүдэй илгаае тодоор тайлбарилбал зохисотой. Тиихэдээ нэн түрүүн **мэдүүлэл соохи үгэнүүд удхаараа болон түхэлөөрөө хоорондоо холбоотой байдаг, тэрэ холбооень асуудалаар элирүүлдэг** гэжэ схемэ дээрэ харуулжа ойлгуулха шухала. Тииһэнэй һүүлдэ үгэнүүд хоорондоо харилсахадаа, холбоо үгэнүүдые бии болгодог, тэрэ холбоо үгэнүүдынь хоорондоо харилсан, мэдүүлэлнүүд болоно гэжэ тайлбарилбал таарамжатай. Жэшээнь: Зунай халуун үнгэржэ, **намарай һэрюун ерэбэ** гэһэн мэдүүлэл **зунай халуун, халуун үнгэржэ, намарай һэрюун гэһэн** холбоо үгэнүүдһээ бии болоно гэжэ харуулха.

Удаадахи хэшээлдэнь холбоо үгэнүүд, мэдүүлэл соохи бүхы үгэнүүд ямар аргаар хоорондоо холболдоноб, хайшан гэжэ холболдоноб гэһэн асуудал һурагшадта табижа, үгэнүүдэй холбоо ниилэлдэһэн ба дахалдаһан байдаг, мүн дахалдаһан холбоо тааралдал, хүтэлбэри, шадарлал гэһэн гурбан янза байдаг гэжэ ойлгуулаад упражненинүүдые хүүлэжэ хэрэгтэй.

«Холбоо үгэ», «Үгын холбоо» гэһэн темэнүүдээр бэхижүүлгын хүдэлмэри нэгэ хэшээл соо хэхээр, тиигэжэ хамтадаа эдэндэ дүрбэн час үгэхөөр хараалагдаба.

2. «Простой мэдүүлэл» гэжэ темэ үзэхэдөө, алибаа бодол тэмдэглэһэн дүүрэн үгүүлбэритэй нэгэ гү, али хэдэн үгэнүүдэй хабсаралые мэдүүлэл гэнэ гэжэ абаһаар ойлгосо үгөөд, тэрээнэйнгээ шухала шэнжэнүүдые: а) дүүрэн бодол тэмдэглэхын хажуугаар, б) дүүрэһэн түхэлтэй (сасуулһан, хандаһан, причастна формын глаголнуудаар, мүн нэрэ үгэнүүдээр, наречеэр г. м. гаргагдаһан хэлэгшэтэй байдагыень), в) дүүрэһэн үгүүлбэритэй байдагые (илангаяа ганса нэгэ үгөөр дүүрэһэн мэдүүлэлэй жэшээ дээрэ) тодорхойгоор ойлгуулха шухала.

Эндэ мэдүүлэлые миин үгэтэй, холбоо үгэтэй сасуулжа ойлгуулбал һайн: **үгэ** хадаа ойлгосо тэмдэглэнэ, **холбоо үгэнүүд** ойлгомжо тэмдэглэнэ, харин **мэдүүлэл** бодол тэмдэглэнэ; үгэ онсогой, холбоо үгэ дүүрэһэн түхэлгүй, харин мэдүүлэл дүүрэһэн грамматическа түхэлтэй: үгэ бүтэн байгуулгатай, холбоо үгэ гол ба дулдыданги үгэнүүдһээ бүридэнэ, харин мэдүүлэл нэрлүүлэгшэтэй, хэлэгшэтэй ба юрын гэшүүдтэй байдаг. Иигэжэ үгэ, холбоо үгэ, мэдүүлэл гурбаниие илгаруулан зааха хэрэгтэй. Тиихэдээ самбар дээрэ гурбан хүсэнэг татажа, тэрэндээ гэр, модон гэр, модон гэр бариба гэһэншүү гурбан жэшээ бэшээд, тэдэнэй шэнжэнүүдые харуулжа заабал, үгэ, мэдүүлэл гурбанай илгаа бэлээр ойлгогдохо гэжэ һанагдана. Эдэнэй илгаа тон тодоор мэдэхэ гээшэ улам саашадаа ехэ хэрэгтэй болохо гэжэ эндэ тэмдэглэлтэй.

Гадна эндэ хоёр бүридэлтэ ба нэгэ бүридэлтэ мэдүүлэлнүүд тухай хэлэхын хажуугаар, 4-дэхи класста үзэһэндэнь үндэһэлэн, простой ба сложно мэдүүлэлнүүд тухай юрэнхы ойлгосо үгтэхэ ёһотой.

«Мэдүүлэл» гэһэн темэдэ хамта хоёр час үгтэнэ.

3. Мэдүүлэлэй шухала гэшүүдые гараха үедөө, гурбадахи параграф соо үгтэһэн темын — нэрлүүлэгшэ хэлэгшэ хоёрой тодорхойлгые үгэжэ, тэдэнэй элдэб хэлэлгын хубинуудаар гаргагдаһан ушарые мэдүүлэлэй байгуулгаһаа олохо упражненинүүдые хүүлэхэ болоно. Мэдүүлэл соохоо хэлэгшэнүүдые олохо, илангаяа юрын болон бүридэмэл хэлэгшэнүүдые илгаруулхань зарим ушарта хүшэр байдаг. Жэшээнь, **Дүрбэн галуун дүүеэд ерэбэ, дүрэтэ хара тодоод абаба** гэһэн мэдүүлэл соо хэлэгшэнүүдынь **галуун ягааб, дүрэтэ хара** (үнеэ һаадаг тодхуур) **ягааб** гэһэн асуудалнуудта харюусажа. **ерэбэ, тодоод абаба** гэһэн юрын ба бүридэмэл глагол хэлэгшэнүүдтэй байна. Эндэ **дүүеэд ерэбэ, тодоод абаба** гэжэ гү, али миин **ерэбэ, абаба** гээд адлихан хэлэгшэ болгохо бэшэ, харин асуудалда дүүрэн харюу үгэһэнһөөнь, удхаараа хүсэд хэлэгшэ болошо шадаха байһанһаань, хэлэгшыень тодорхойлхо хэрэгтэй. Тиихэдэ тогтомол холбоотой үгэнүүд гү, али фразеологизмууд бүхэлеэрээ мэдүүлэлэй гэшүүдэй бүридэлдэ орохо юм аабза, юундэб гэхэдэ, тэдэнэр нэгэ удхаар хэрэглэгдэдэг, нэгэ асуудалда харюусажа, мэдүүлэлэй гэшүүн болодог. Жэшээнь: **Тэрэ хомхойржо сарбуу шүүрэхэ гэбэл** гэһэн мэдүүлэлэй нэрлүүлэгшэнь **тэрэ**, хэлэгшэнь **сарбуу шүүрэхэ гэбэл** болоно.

Мэдүүлэлэй юрын гэшүүд тухай үзэхэ үедөө. хамаанай падеждэ байһан үгэнүүд элирхэйлэгшэшье, нэмэлтэшье болодог гэжэ һурагшадтаа тодоор ойлгуулха болонобди. Хамаанай падеждэ байһан аад, гансал **юунэй** гэһэн асуудалда харюусаһан үгэнүүд нэмэлтэ болоно. Жэшээнь: **Бадмын ерэхэдэ** гээд байхадань, **ямар** ерэхэдэ гэхэгүй, харин **хэнэй** ерэхэдэ гэһэн гансал асуудал табижа болоно. Эндэ Бадмын гэһэн үгэнүүд элирхэйлэгшэ бэшэ, харин нэмэлтэ мүн. Харин **Бадмын ном** гээд хэлэхэдэ, **хэнэй ном бэ** гэһэн асуудалда харюусахын хажуугаар, **ямар ном бэ** гэһэн асуудалда **Бадмын** гэһэн үгэмнай харюусажа, яаха аргагүй элирхэйлэгшэ болоно.

Мэдүүлэлэй шухала гэшүүдтэ табан час, юрын гэшүүдтэ юһэн час үгэбэл таарамжатай гэжэ хараалагдана. Энэ сагые багшанар хараадуулан хубаажа, теоретическэ материал зааха, упражненинүүдые хүүлэхэ, мүн хамтадхаһан ба шалгалтын хүдэлмэринүүдые үнгэргэхэ юм ааб даа.

4. Нэгэ бүридэлтэ мэдүүлэлнүүдые гарахадаа, тэдэнэй илгаае һурагшадтаа тоб байса ойлгуулха шухала. Нюуртай мэдүүлэлэй нэрлүүлэгшэдтэй, хэлэгшэдтэй мэдүүлэл байһые онсо тэмдэглэлтэй. Тиимэһээ нюуртай мэдүүлэлнүүд хододоо хоёр бүридэлтэй байдаг. «Нэрлүүлэгшэнь эли тухайлагдажа боломоор мэдүүлэлые нюуртай гэнэ» гэһэн тодорхойлго буруу. Харин үйлэдэгшэ нюурынь тухайлагдажа болохоор байгаа һаань, нэрлүүлэгшэгүй тиимэ мэдүүлэлые тодо бэшэ нюуртай, үйлэдэгшэ нюурынь хэлэгшын частицануудаар сэхэ заагдаһан байгаа һаань, тодо нюуртай мэдүүлэл гэнэ. Жэшээнь: **Ябанаб. Ерэхэмнай** г. м. Үйлэдэгшэ нюургүй гү ,али тэрэнь тухайлагдахагүй байхадаа нюургүй байна.

Энэ темэдэ зургаан час үгтэнэ.

5. Нэгэ түрэл гэшүүд нэгэ үгэдэ мэдэлтэй аад, нэгэ асуудалда харюусадаг, ехэнхидээ нэгэ янзын грамматическа түхэлтэй байдаг гэжэ шэнжэнүүдыень жэшээ дээрэ харуулан ойлгуулдаг. Тэдэндэ, илангаяа хамтадхаһан үгэнүүдтэй нэгэ түрэл гэшүүдтэ сэглэлтын тэмдэгүүдые табилгада тогтожо, һайса упражнени хүүлэхэ. Нэгэ түрэл ба нэгэ түрэл бэшэ элирхэйлэгшэдые илгаруулха хэрэгтэ онсо анхарал хандуулмаар. Энэ темэ заахадаа, түрүүн тэмдэгэй нэрэнүүд, бэшэшье хэлэлгын хубинууд юумые ямар талануудһаань элирхэйлжэ болодог бэ гэһэн асуудал табяад, тэдэнэй **юрэнхы шанар** (һайн, муу, туһатай г. м.), **үнгэ зүһэ** (улаан, сагаан, толботой г. м.), **хэмжүүр** (ехэ, бага, үндэр, ута г. м.), **түхэл** (тэбхэр, годигор, һанжуу, һэрбэгэр г. м.), **сэдьхэлэй шанар** (номгон, даруу, сухалтай г. м.). **ухаанай шанар** (сэсэн, тэнэг, үбэштэй г. м.) болон бусад олон тэмдэгүүдыень харуулалтай. Тиигэһэнэй һүүлдэ нэгэ түрэл гү, али нэгэ түрэл янзын шанар тодорхойлһон, нэгэ түрэл бэшэ гү ,али олон янзын шанар олон тээһээнь үгэ тодорхойлһон элирхэйлэгшэд тухай, тэрэнэй сэглэлтэ тухай зааха хэрэгтэй. Тиигээгүйдэ нэгэ түрэл ба нэгэ түрэл бэшэ элирхэйлэгшэдые зүб оложо, тэдэндээ зүб сэглэлтэ табижа һурахань бэрхэтэй.

Нэгэ түрэл гэшүүдтэй грамматическа холбоогүй үгэнүүд тухай заахадаа, иимэ асуудалнуудта анхаралаа табимаар: нэгэдэхеэр, хандалга, оролто үгэ мэтын мэдүүлэлэй гэшүүдтэй грамматическа холбоогүй үгэнүүдые «мэдүүлэлтэй грамматическа холбоогүй» үгэнүүд гэжэ заримдаа алдуутайгаар нэрлэдэг байһыень, тиигэжэ хэлэжэ болохогүй байһыень ойлгуулха шухала; хоёрдохёор, мэдүүлэл соохи ямаршье үгэ мэдүүлэлтээ удхын холбоотой байдаг, гэхэтэй хамта мэдүүлэлэй гэшүүд болоһон үгэнүүдһээ гадуур, тэдэнтэй грамматическа холбоогүй, тиигээд бүхы мэдүүлэлтэй удхын харилсаатай үгэнүүд байдаг гэжэ ойлгуулха хэрэгтэй.

Мэдүүлэлэй гэшүүдтэй грамматическа холбоогүй үгэнүүдэй мэдүүлэлэй дунда ороходонь, ород хэлэндэ адли хоёр тээһээнь запятойгоор тусгаарлана.

Энэ темэ үзэхын тула зургаан час хараалагдача.

7. Мэдүүлэлэй тусгаарлаһан гэшүүдые үзэхэдөө, тусгаарлалга тухай юрэнхы ойлгосо үгөөд, буряад хэлэнэй элдэб янзын тусгаарлагдаһан үгэнүүд (хабсаргалтанууд, тусгаарлагдаһан гэшүүд, обородууд г. м.) мэдүүлэлэй дунда байхадаа, хоёршье тээһээ, нэгэшье тээһээ запятойгоор болон бусад аргаар илгагдажа болохо юм гэжэ юрэнхыдэнь тэмдэглээд, саашадаа ямар ушарта хоёр тээһээнь, ямартань нэгэ тээһээнь байхаб, юундэ тиигэнэб гэжэ туд бүридэнь тайлбарилга үгтэхэ ёһотой.

Мэдүүлэлэй тусгаарлагдаһан гэшүүдэй нэгэ тээһээ запятойгоор илгардаг тухай хэлэхэдээ, буряад хэлэнэй синтаксическа байгуулга онсо шэнжэтэй юм, юрэнхыдөө мэдүүлэлэй гэшүүд тогтомол байратай дээрэһээ, нэрлүүлэгшэ болбол хэлэгшын урда, хэлэгшэ мэдүүлэлэй һүүлдэ, харин бүхы тодорхойлһон үгэнүүд (элирхэйлэгшэ, нэмэлтэ, ушарлагшанууд) тодорхойлһон үгынгөө урда тээ байдаг дээрэһээ болоно, тусгаарлагдаһан гэшүүдэй сэглэлтын тэмдэг иигэжэ табигдана гэжэ ойлгуулжа үгэлтэй.

Хабсаргалта, тэрэнэй илгаа тухай, тусгаарлагдаһан хабсаргалтын сэглэлтын тэмдэгүүд тухай бүри эртүүр, элирхэйлэгшэ үзэжэ байхадаа, нэгэ мүһэн гараа һаа, дээрэ һэн. Тиигэбэл тусгаарлагдаһан гэшүүдтэ сэглэлтын тэмдэгүүдые табиха тухай заахада шударгы болохо бэлэй.

Тусгаарлалга болон тусгаарлагдаһан гэшүүдтэ 6 час үгтэнэ.

8. Обородуудые зэргэлээд мэдэлгүй причастяар гү, али деепричастяар гаргагдаһан дэлгэрэнгы ушарлагшад гэжэ заахадаа, юрын дэлгэрэнгы ушарлагша оборот хоёрой илгаае һайса сасуулан харуулха хэрэгтэй. Юрын дэлгэрэнгы ушарлагшануудые обородһоо илгаруулдаг болоо һаа, обородуудта сэглэлтын тэмдэгүүдые табижа һурахадань хилбар юм. Теэд юрын дэлгэрэнгы ушарлагша оборот хоёрые илгаруулхада, гансал хабаатай үгэдөө тэдэнэр **зэргэлээд мэдэлтэй** байна гү, али үгы гү гэһэн шэнжэһээнь дулдыдана. Тиимэһээ энэ шэнжэдэнь һурагшадай онсо анхарал хандуулха хэрэгтэй.

Урдань бэеэ дааһан обородой нэрлүүлэгшэ, хэлэгшэ тухай хэлсэдэг байһан байнабди. Мүнөө мэдүүлэл нэрлүүлэгшэтэй, хэлэгшэтэй байдаг, харин обородууд үйлэдэгшэтэй, дахуулагшатай байдаг гэжэ зэргэсүүлэн ойлгуулха. Грамматическа шүүлбэри хэхэдэшье, тиигэжэ нэрлэхэ ушартайбди.

Грамматическа шүүлбэри хэхэдээ, нэрлүүлэгшэ хэлэгшэ хоёрыень олоһоной һүүлээр, хэлэгшэһээ эхилэн урагшань асуудалнуудые удаа дараа табин, хэлэгшын бүридэлэй мэдүүлэлэй гэшүүдые тодорхойлоод, удаань нэрлүүлэгшэһээ эхилэн, нэрлүүлэгшын бүридэлдэ ороһон гэшүүдые тодорхойлбол, буряад байгуулгада таарамжатай байха. Тэрэшэлэн үгын бүридэлөөр шүүлбэри хэхэдээ, абаһаар һуури залгалта хоёрыень илгаруулаад, һууриингаа анхан ба гараһан хубииень олохо, залгалтануудыень удаа дараань тодорхойлходо таарамжатай.

Обородуудта 6 час үгтэнэ.

Энэ 1975—1976 онуудай һуралсалай жэлдэ заагдаха 7-дохи классай теоретическэ материалаар зарим тэды ажагламта хэбэбди.

Д. Н. ДОРЖИЕВ,
хэлэ, бэшэгэй эрдэмэй кандидат, доцент.

„АЖАБАЙДАЛ ХИЗААРГҮЙ ЮМ“

Гушан жэлэй саана, 1944 оной августын 25-да фашистнар совет поэт Муса Джалилиин ами наһые таһалаа һэн. Адли бэшэ хүсөөр фашизмтай тэмсэхэдээ, сэдьхэл бодолой жэшээлэшэгүй габьяа харуулһанайнгаа түлөө Джалиль 1956 ондо Советскэ Союзай Геройн нэрэ зэргэдэ хүртөө, харин жэл үнгэрөөд байхада, «Моабитска дэбтэр» гэжэ шүлэгүүдэйнь цикл Ленинскэ шангаар тэмдэглэгдэһэн. Тэрэ гэһээр «Моабитска дэбтэр» олон удаа дахин хэблэгдээ.

Муса Джалиль ажабайдалда дурладаг, тэрэнһээ баясажа шададаг һэн.

Тэрэнэй дүтын нүхэдэй нэгэн, поэт **Ахмет Исхак** иигэжэ дурдана: «Олон жэлдэ ханилан нүхэсэхэ үедөө Мусагай уруу дурүу, уйдхартай ябахыень хараагүйб. Тэрэнэй үхаатай, бодолоор халиһан харасада ямаршьеб хүхюун ошохон гэрэлтэдэг, аманайнь буланда мэнэ-мэнэ задархаар бэлэн байһан миһэлзэл хоронхой ябадаг бэлэй...»

1941 оной июниин 22-то гитлеровскэ Германи манай орондо добтолоо. Тиигэжэ дайн эхилбэ. Үглөөдэрынь лэ Джалиль фронт эльгээхыень гуйжа бэшэһэн мэдүүлгэ военкомадта абаашажа үгэһэн юм.

«Отвага» («Габьяа») гэжэ армейскэ газетын корреспондент боложо, Волховско фронт Джалиль ошоо. Нэгэ хэды саг соо тэрээнһээ бэшэгүүд ерэдэг байба. 1942 оной июльһээ холбоон таһалдашоо. Һүүлэй һүүлдэ Джалиль һураггүйгөөр үгы болоо гэһэн мэдээсэл абтаба.

...1945 оной апрелиин 23-да Совет Армиин буудагшадай 79-дэхи корпус Берлинэй рейхстагта добтолжо байхадаа, Ретеноверштрассе Турмштрассе хоёр үйлсэнүүдэй бэлшэртэ гаража ерээ һэн. Буугай һомоной тэһэрхэйн, түймэрэй утаан соогуур үндэр хирпиисэ харшын саана боро үнгэтэй томо байшан харагдаба — тэрэ хадаа түрмэ.

Түрмын хашаа соо сэрэгшэдэй орожо ерэхэдэ, харуулшадшье — хэншье тэндэ үгы байба. Газаагуур шорой шохой, саарһанай таһархай һалхинда хиидэжэ байгаа. Обойтор хаягдаһан саарһанай хабшаадһанууд дүрэжэ дууһахаяа байба. Һомоной тэһэрээнһээ иишэ тиишээ шэдүүлһэн түрмын библиотекын номуудай дунда сэрэгшэдэй нэгэн саарһанай таһархай обёорбо. Тэрээн дээрэнь ородоор иигэжэ бэшээтэй байгаа:

«Би — поэт Муса Джалиль плендэ абтаад, политическэ зэмэ тодхогдожо, Моабитска түрмэдэ хаагдаһан хүм. Магад, һаяар буудуулха гээ бии. Хэрбээ ородуудай хэн нэгэнэй гарта энэ тэмдэгэй ороо һаа, Москвада байдаг нүхэд — уран зохёолшодто намһаа мэндэ хүргэжэ, бүлэдэмни дуулгуужан».

Илалта тухай дуулгаһан һонинтой хамта Муса Джалиль тухай трагическа энэ мэдээсэл Эхэ орондонь ерээ һэн.

1946 ондо жэжэхэн үзэгүүдээр, нягтаар дүүрэн бэшэһэн бишыхан дэбтэрые Татарай Уран зохёолшодой холбоондо дамжуулһан юм. Тэрэ дэбтэрхэн соо Джалилиин гараар бэшэгдэһэн 600 шүлэг байгаа. Моабидта хаалтада байһан Габбас Шарипов түрмэһөө тэрэ дэбтэрые гаргаһан юм гэжэ хожомынь элирүүлэгдээ һэн. Жэл үнгэрһэн хойно Брюссельдэ байдаг Совет Консульство Джалилиин шүлэгүүдэй үшөө нэгэ дэбтэрые поэдэй түрэһэн нютаг Казаньда эльгээбэ. Джалильтай зэргэлээд, хаалтада һууһан бельгийскэ патриот Анре Тиммерманс тэрэ блокнодые абарһан юм. Тэрэ блокнот соо байһан шүлэгүүд «Моабитска дэбтэр» гэһэн нэрэтэйгээр мүнөө үргэн ниитэдэ мэдээжэ болонхой. Гэбэшье үхэлэй лагерьнуудта Джалилиин замые алхам алхамаар элирүүлхын, тэрэнэй габьяагай бүхы талые тодоруулхын тула олон жэл хэрэгтэй болоо һэн.

...1942 оной июниин һүүл багта хүреэлэлгын бүһые һэтэлхэ гэжэ оролдоходоо, хүндөөр шархатажа, тэһэрэлгын долгиндо нэрбүүлһэн Муса плендэ абташоо юм. Дембли гэжэ польско хэрэмдэ Джалилиие асарба. Тэндэ плендэ абтагшадые байлгадаг гитлеровскэ лагерь байгаа. Эндэ Муса плендэ ороһон ондоо хүнүүдтэй танилсажа, тэдэнь хожомынь өөрынь эмхидхэһэн нюуса эмхиин зүрхэн болoжо үгөө.

Гитлеровецүүд плендэ абтагшадһаа туркестан, азербайджан, грузин, армян ба бусад үндэһэтэнэй легион гэжэ нэрлэгдэһэн бүлэгүүдые хүсөөрөө бии болгодог байгаа. Радомда «Идель-Урал» гэжэ легион байгуулагдажа, Поволжын үндэһэ яһанай пленнигүүд тэрээндэ оруулагдаа. Тиигэжэ ехэнхи хубинь татарнуудһаа, башкирнуудһаа бүрилдэжэ, тэрэниие «татар легион» гэжэ заримдаа нэрлэдэг һэн.

Фашистнарай түсэбые бурутуулжа, зэбсэгүүдээ өөһэдынь урдаһаа харуулха — иимэ зорилго Джалилиин эмхидхэһэн нюуса бүлэг урдаа табиһан юм. «Идель-Урал» гэжэ легионой түрүүшын батальон зүүн фронт эльгээгдэхэдээ, бүри харгыдаа буһалгаа татажа, немец командирнуудаа үгы хээд, бүхы бүридэлөөрөө зэбсэгтээ, пулемёдтоёо белорусс партизануудай талада ороһон юм.

1943 оной август соо гестапо подпольщигуудай мүртэ орожо шадаа. Легионернүүдэй тон наринаар бэлдэгдэһэн буһалгаанай эхилхын хэдэн үдэр урда тээхэнэ Джалиль болон тэрэнэй нюуса бүлэгэй олонхи гэшүүд тушаагдашоо.

Фашис хаалтада Муса шэрүүхэн зоболон эдлээ. Хэдэн һара үргэлжэлһэн мүшхэбэриин үедэ зүүн гарынь хухарһан, бөөрэнь хобхо сохюулһан байгаа. Зайн галай утаһан резинэ хоёр бүхы бэедэнь бүтэн газар үлөөгөөгүй. Теэд ямаршье зоболон, ямаршье ядарал, хашалта поэдэй агуу сэдьхэлые нугалжа шадаагүй:

Хаалтадашни һуубашье,
түрмыншни богоол байбашье,
Хара ташуурта, шинии
урда һүгэдэхэгүйб.
Сагайнгаа ерэхэдэ үхэхэб,
зүгөөр мэдээрэй,
Сабшуулбашье тархяа,
зогсоһон зандаа үхэхэб.
Халаг, байлдаан соо
шамдал нимэшүү
Хара мянгые бэшэ, зууе
һалгаагааб.
Тэрээнэйнгээ түлөө Эхэ
оронойнгоо урда
Тэхэрижэ ошоходоо,
үбдэглэн, хүлисэл гуйхаб.

1968 оной февралиин 15-да ГДР-эй ниислэл Берлиндэ Герман-совет хани барисаанай бүлгэмэй эмхидхэһэн пресс-конференци дээрэ уран зохёолшо Леон Небенцаль үгэ хэлээ. Тэрэ хадаа совет патриодуудые саазалһан тухай өөрынгөө олоһон документнүүдтэй немец болон хариин журналистнарые танилсуулаа. Джалилиин бүлэгэй бүридэлые тодоруулха, поэдтэй хамта саазалагдаһан геройнуудай нэрэнүүдые элирүүлхэ хэрэгтэ тэрэ документнүүд туһалаа һэн. Тэндэ бэшэгдэһээрнь тухайлхада, бүхы патриодууд хахад часай туршада гильотинаар тархяа таһалуулһан байна. Хоорондоо гурбан минутын забһартайгаар саазалалга хойно хойноһоо һубарин үнгэрөө.

* * *

Хэншье мартагдаагүй, юуншье мартагдаагүй. Совет арадай фашизмые илаһаар түүхэтэ илалтын 30 жэл дүтэлжэ байна, харин бидэ агууехэ тэмсэлэй геройнуудые дахин-дахин хүндэлэн ёһолнобди. Тэдэнэй дунда — Татарай хүбүүн, бэлигтэ поэт, социалис Эсэгэ оронойнгоо патриот Муса Джалиль.

«Ажабайдал хизааргүй юм, — гэжэ Муса Джалиль фронтһоо бэшээ һэн. — Ухаан бодолдо, арадай сэдьхэлдэ ажамидарал үргэлжэлхэ».

Энэнь холые нэбтэ харбаһан үгэнүүд байгаа.

Рафаэль МУСТАФИН,
уран зохёолшо.
(АПН).

РУМЫНИИН Социалис Республика. Бухарест хотын Республикын талмай.

ТАСС-ай фотохронико.

Футбол

БИРАГҮЙ НААДАН

Манай зонодо наададаг футболистнуудай дунда уулзалгын хоёрдохи хахадай табадахи нааданда бүхы команданууд ээлжээтэ уулзалгаяа үнгэргэбэ. «Сэлэнгэ» командатай наадахаар Томскын «Торпедо» командын футболистнууд ерэһэн байна. Эдэ хоёр командын футболистнууд мүрысөөнэй таблицада дундуурхи — юһэдэхи, арбадахи һууринуудые эзэлжэ ябана. Зүгөөр нааданайнгаа хоёрдохи хахадай ээлжээтэ гурбан уулзалга өөрынгөө стадион дээрэ үнгэргэһэн «Торпедо» командынхид айлшаар ошоһон «Чкаловец», «Иртыш», «Зауралец» командануудые шүүгээд табихадаа, мүрысөөнэй таблицада байдалаа һайжаруулжа шадаһан байгаа. Харин манай футболистнууд энэ хахадта «Авиатор», «Амур» командануудые шүүһэн бээзэ. Тэрэнэй удаадахи уулзалгада «Сэлэнгын» футболистнууд наадангүй амарһан байгаа.

Уржа үдэшэлэн Буряадай АССР-эй 25 жэлэй ойн нэрэмжэтэ стадион дээрэ сугларагшад һайса амарһан командымнай футболистнууд һайнаар наадаха бээзэ гэжэ һанаһан, хүлеэһэншье байгаа. Теэд яахаб? Ехээр юумэ хүлеэхэдэ, буруу һүрэдэгтэл адли наадан болоо ха юм. Эндэ «Сэлэнгэ» командын футболистнуудай һанаһанда хүрэжэ наадаагүйнь халагламаар байгдаа һэн. Нааданай эхилһээр юһэдэхи минутын ябажа байхада айлшад ээлжээтэ добтолгодо ороходоо, тоо нээжэрхёо ха юм. Эндэ воротагаа херхоор, яаралгүйхэн хамгаалаа һаа, Титов энэ бүмбэгэ ворота руугаа алдахагүйл байгаа. Юуб гэхэдэ, бэедээ найдангяар бүмбэгын урдаһаа хэдэхэн секундаар урид гүйжэ гараһан Титов тэрэнээ халта дайраад лэ миин һалашалай. Теэд тэрэньшье тэрэ гэлэй. Харюугай бүмбэгэ сохихоор бэеэ зэһэһэн «Сэлэнгын» футболистнууд айлшаар ерэһэн командын алишье футболистнуудта бүмбэгэеэ буляалгаад лэ, гэдэргээ гүйлдэхэ юм. Эндэ юун гэжэ хэлэхэеэ һанаабши гэхэдэ арба гаран үдэрэй туршада амарха зуураа, «Сэлэнгын» футболистнууд шадабаряа нарижуулха талаар юушье хээгүй байһаниинь эндэ харагдаа бшуу.

Нааданай хоёрдохи хахадайшье эхилхэдэ «Сэлэнгын» футболистнуудай дунда хубилалта болоогүй. Айлшад нааданай хоёрдохишье хахадта шуран бэрхээр, хурдан солбоноор наадажа, стадиондо суглараагшадай зүгһөө һайшаагдана. Нааданай эхилһээр 62-дохи минутын ябажа байхада айлшад үшөө дахин манай ворота руу бүмбэгэ сохижо оруулжархилай. Энэ хоёр бүмбэгые шадамар бэрхээр наададаг арба нэгэдэхи номерой добтологшо Владимир Пашинин сохиһон байна.

Нааданай дүүрэхын лэ тэндэ Владимир Максимов харюугай нэгэл бүмбэгэ сохижо, «Сэлэнгын» футболистнууд уулзалгаяа 2:1 тоотойгоор шүүгдэжэ түгэсхэбэ.

Удаадахи наадан августын 22-то үнгэргэгдэхэ. Айлшаар манайда Красноярскын «Автомобилист» ерэхэ болонхой. Наадан үдэшын долоон сагһаа эхилхэ.

Манай корр.

БРАТИСЛАВА

ШЭДИТЭ СОВЕТ ШЭНИИСЭ

ТАСС

Энэ жэлдэ сагай уларилай таарамжагүй байгаашье һаань, Словакиин Социалис Республикын таряашад Словакиин ба бүхы оронойтүүхэдэ үзэгдөө, дуулдаагүй ехэ, үндэр баян ургаса хуряаба. Словакиин бүхы гурбан областиин олонхи районуудта гектар бүриһөө 54—57 центнер, харин бүхы Словаки дотор гектарай 43—44 центнер ургаса хуряагдаһан байна. Түрүү агротехникэ хэрэглэһэнэй, мүнөөнэй оньһожоруулга, хими нэбтэрүүлһэнэй, хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй шэн габьяата ажалай ашаар иимэ үндэр баян ургаса абтаа. Гэбэшье, иимэ үндэр баян ургасын эшэ үндэһэниинь юуб гэбэл, эрхим һайн совет сортын, нэн түрүүн «Мироновская-808», «Юбилейная-50», «Кавказ», «Аврора» сортын шэниисэнүүдые тариһанһаа болоно гэжэ СССР-эй Хүдөө ажахын ба эдеэ хоолой зүйлнүүдэй министерствын ахамад агроном В. Петер Братиславын «Правда» газетын корреспонденттэй хөөрэлдэхэдөө мэдүүлээ.

Шэниисын эдэ сортнуудай ашаар һүүлэй юһэн жэлэй турша соо Словакиин таряашад шэниисын ургасые гектарай 20 центнерээр дээшэлүүлһэн байна гэжэ В. Петер хэлэбэ.

АФИНА

М. Минич Афинада ерэбэ

ТАСС

СФРЮ-гэй Союзна Гүйсэдхэхэ Вечэй Түрүүлэгшын орлогшо, гадаадын хэрэгүүдэй талаар СФРЮ-гэй Союзна секретарь Милош Минич албанай хэрэгээр эндэ ерэбэ. Грециин премьер-министр К. Караманлистай, гадаадын хэрэгүүдэй министр Г. Мавростой уулзажа, хөөрэлдэхэ байна.

УНШАГШДЫ hонирхохол байхат

ДЕКАБРИСТНУУДТА ЗОРЮУЛАГДАҺАН МЕМОРИАЛ

ҮНГЭРҺЭН зуун жэлэй ... багта декабрист Сергей Григорьевич Волконскиин ажаһуу... һан гэр мүнөө Эрхүү хото... һэльбэгдэн шэнэлэгдэжэ ба... на. Хоёр дабхар модон ... Тимирязевай нэрэмжэтэ (у... дын Преображенская гудамж...) үйлсэдэ байдаг юм. «Декабристнуудай урда зүгэй нюуса бүлгэмэй гэшүүн, генерал-майор Сергей Григорьевич Волконский. 1826 ондо Сибирь ру... сүлэгдэһэн. 1844 онһоо 18... он болотор Эрхүү хотодо ... һууһан» гэжэ гэрэй үбэр та... дахи дурасхаалай шэрэм са... бар дээрэ бэшээтэй.

С. Г. Волконский Эрхүү ш... дар, Нэршүүгэй уурхайнууд... Шэтэдэ, Забайкалида сүлэ... дэ байһан юм. 1836 он... Эрхүү шадархи Урик тосхон... байхаар эльгээгдээ һэн. Тэрэ... һээ хойшо найман жэлэй ... гэрхэдэ, декабристын һам... М. Н. Волконская Миша, Е... на гэжэ үхибүүдтэеэ хамта ... тодо ажаһууха зүбшөөл аб... һан байгаа. Волконский пол... циин зүбшөөлөөр гэр бүлэ... уулзаха аргатай байба. Х... жомынь Эрхүү хотодо бай... эрхэтэй болоһон юм.

Сүлэлгэдэ байһан декабри... тын гэр хуушан Эрхүү хото... соёлой гуламта болодог ба... гаа гэжэ тэрэ үеын хүнү... хөөрэдэг бэлэй. Эндэ уран з... хёолнуудые уншадаг, концерт... нүүдые табидаг, ниитын ... далые зүбшэн хэлсэдэг һэн ... Эрхүү хотодо, мүн дүтэ шад... рай тосхонуудта ажаһууд... декабристнууд эндэ ерэд... байгаа.

РСФСР-эй Культурын ми... нистерствын «Росреставраци...» гэжэ трестын мэргэжэлтэ... хабаадалгатайгаар Волконск... тоной гэр һэльбэгдэн шэнэ... дэжэ байна. С. П. Трубецкой... урда тээнь һэльбэгдэһэн ба... шантай хамта Волконскиин г... Эрхүү хотодохи декабристну... дай мемориалда орохо ю... Хизаар нютагаа шэнжэлхэ ... зейн филиал энээн соо бай... лаха.

НАРАНАЙ ЭЛШЫЕ АЖАҺУУДАЛДАА ХЭРЭГЛЭХЭ

БАЙРЫН ГЭРНҮҮДЫЕ, ... далдаа наймаанай эмхи ... гаанидай байшангуудые ду... суулхын тула наранай элш... хэрэглэхэ зорилготой ... жэлгэнүүдые хэхэ тухай ... лиин проектые США-гай конг... рессэй сенат баталан абаба.

Тус проектын үндэһөөр, м... нөөнэй финансын жэлдэ — ... миллион доллар, саашанхи ... бэн жэлдэ үшөө 50 милли... доллар энэ хэрэгтэ һомоло... доха.

ГАЗАРАЙ ХҮДЭЛЭЛГЭ ТУХАЙ УЧЕБНИГҮҮД

ҮДЭР БҮРИ ШАХУУ Япон... до газар хүдэлдэг юм. Газ... ехээр хүдэлөөгүйшье һаа, до... болготойл байдаг. Һүүлэй ... жэлэй турша соо Японой ар... нууд дээрэ газар ехээр хүсэ... жэ, түйлай ехэ һандарал үү... хэһэн, олон хүнэй ами на... абажа ошоһон түүхэтэй.

Энэ уршагта аюулай хойш... лонгуудые шэнжэлһэн Японо... эрдэмтэд иимэ тобшолол хэб... «Хүн зон айһан һурдэһэндэ... тээлмэрдэһэндээ абарха хүдэ... мэри эмхидхэжэ шадахаа... байһанһаа ехээр хохидоно».

Токиодохи галай аюул сар... ха зохираан газарай хүдэл... гэһөө хамгаалалга тухай хэ... учебнигүүдые хэблэн гаргуу... ба.

ШЭНЭ ҺОЛИР ЭЛИРҮҮЛЭГДЭЭ

БУЭНОС-АЙРЕС хото... баруун-хойгуур 1 280 километр... тэ байдаг «Леонсито» гэжэ о... серваторидо ажалтай аргент... хоёр астроном Карлос Ульр... ко Сеско, Марио Рейналь... Сеско гэгшэд шэнэ һолир эл... рүүлбэ. Заншалай ёһоор, ... һолир олоһон эрдэмтэдэй ... дэлэдэ «Сеско-1974» гэжэ н... лэгдээ гээд Сан-Хуанай ун... верситедэй мэдээсэл дотор ... лэгдэнэ.

Байгша оной июлиин 27-н... һуни огторгойн одо мүшэ... участогуудай нэгэнэй зэрэл ... рагые шэнжэлэн хаража бай... тараа, астрономууд мэдэгд... гүй һолирые обёоржорхёо. Т... рэнһээ уламжалан, адалал... ганнудые хэхэдээ, астрон... муудта мэдээжэбшэ һолир ... жэ тэрэниие тодоруулаа.

Эрдэмтэд адагалгануудай... гаа дүнгүүдые Уласхоорон... астрономическа холбоондо ... дээсэбэ.

ЭРТЭ УРДА САГАЙ...

БҮЛЭГ археологууд Хиро... ма префектурын Тайсаку ... дохи Каннондо гэдэг агы ... хэн соо малталгануудые хэ... үедөө 20 мянган жэлэй урда т... ажаһууһан хүнэй можо һу... араг яһа олоһон байна. Хир... симын университедэй проф... сор К. Мацудзаки археолог... дай энэ бүлэгые хүтэлбэри...

Шулуужаан ара... һон ... метр гүнзэгыһөө олдоо. Энэ... Японой бүлэг олтирогууд... зарһаа таһаран палажа бай... үе сагта хабаатай. 20 мян... жэлэй саада тээ ажамидар... япон бугын араг япануд ур... тээнь эндэхэ олдоо һэн.

Каннондо гэжэ агы нүх... соо 1961 ондо малталган... хэгдэжэ эхилһэн юм. Энэ ... даа Японой бүлэг олтиро... дай баруун захаа олдо... археологическа эгээл ехэ бу... ша болоно. Агы нүхэнэй ех... хи хубинь үшөөл шэнжэ... дээгүй байһаар. Шулуун ... сэгтэ үеын хүнэй хэдэн ... тан Тайсаку гэжэ голдо ... һууһан байгаа ха гээд багсаа... жалагдана. (ТАСС).

„АЖАБАЙДАЛ ХИЗААРГҮЙ ЮМ“

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда: Таряа хуряалгые тэжээл бэлэдхэлгэтэй нэгэ доро шадамар һайнаар ябуулха — суглуулбари. Леспромхозуудһаа мэдээсэл. Пресс-конференци.

Хоёрдохи хуудаһанда: «Гол шэглэлнүүдтэ» — Л. Булочниковагай статья (түгэсхэлынь гурбадахи хуудаһанда). «Барилгые бүхэли жэлэй туршада жэгдэ һайнаар ашаглалгада тушаадаг Орловско онол арга нэбтэрүүлээ» — П. Данзановай статья. «Заабаришалагша гэһэн нэрэтэй һаа» — В. Инкина.

Гурбадахи хуудаһанда: «Мастерта... аша туһынь түлөө» — К. Поповагай статья. Редакцида ерэһэн бэшэгүүд. Л. Булочниковагай статьягай түгэсхэл. Уласхоорондын шэнжэлэл. Хилын саанаһаа.

Дүрбэдэхи хуудаһанда: «Зунай һүүлшын үдэрнүүдтэ» — П. Бурмакинай фоторепортаж. «Элүүр энхын талмай» — В. Зоркиной корреспонденци. Спорт.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Улаан-Үдэ. 19.00 — Дамжуулгын программа. 19.05 — Мультфильмнүүд харуулагдаха. 19.30 — Телевизионно һонин. 19.50 — «Уласхоорондын шэнжэлэл» (буряадаар). 20.10 — «Хүгжэм» — телевизионно суглуулбари. 20.50 — «Ажал хэрэгүүдшни ямар бэ, студент? 21.30 — «Всего один месяц» — уран һайханай фильм.

ХРОНИКО

Һургуулида ошохо болоһонтойнь дашарамдуулан, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиум 1974 оной августын 19-нэй Указаараа нүхэр Владимир Бизьяевич Сагановые Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи орлогшын тушаалһаа сүлөөлбэ.

Хилын саанаһаа

· телефон · телеграф · радио

УЛААН-БААТАР

МНР: ажалшадай элүүр энхэдэ анхарал хандуулна

ТАСС

Улаан-Баатар хотын түбтэ нэгэдхэгдэмэл гурбадахи больницын байшангай үбэр талада совет врач П. Н. Шастинда зорюулжа бодхоогдоһон хүшөөгэй дэргэдэ баглаа сэсэгүүд хододоо табяатай байдаг юм. Монгол ороной ажалшад улад зоной элүүрые хамгаалдаг хүдэлмэрилэгшэдэй үдэрые тэмдэглэхэдээ, ехэ туһа хүргэһэн совет врачнуудые хүндэлдэг байна. Арадай правительствын эндэ эмхидхэн байгуулһан эмнэлгын түрүүшын эмхи зургаануудта совет хүнүүд хүдэлөө һэн. Тиихэдэ Монгол орондо национальна кадрнууд үгы байгаа.

Ажалшадай элүүр энхын хэрэгтэ МНР-эй парти, правительство саг үргэлжэ анхарал оролдолго гаргана.

МНР-тэхи арад зоной элүүрые хамгаалгын хүгжэлтэ тухай иимэ тоо, баримтанууд элирхэйлэн гэршэлнэ: 1925 ондо 15 оро дэбдихэртэй гансахан больницын бии байһан һаань харин мүнөө 114 больница, врачай ба фельдшерскэ 1050 пункт хүдэлнэ.

Арадай засагай жэлнүүдтэ хүнэй үхэлгэ гурба дахин үсөөрөө. Энэ үе соо зоной дундуур зэргын наһан хоёр дахин нэмэнхэй. Ороной арад зоной тоо хоёр дахин ургаһан байна.

ДЕЛИ

Индидэ президентын һунгалтанууд болобо

ТАСС

Индиин президентын һунгалтанууд ниислэл хотодо, ороной штадуудай гол хото городуудта эхилбэ. Түбэй парламентын хоёр палатын депутадууд, ороной 21 штадай 20-йойнь хуули гаргадаг суглаануудай гэшүүд һунгалтада хабаадаһан байгаа. Март һарада тараагдаһан Гурджарат штадай хуули гаргадаг суглаан һунгалтануудта хабаадаагүй.

Амгалан байдалда үнэрһэн һунгалтын урда тээхи ябуулгануудай үеэр гүрэнэй толгойлогшын тушаалда хоёр хүн тодорхойлогдоһон байгаа. Эдэмнай Индиин Национальна конгресс гэдэг хүтэлбэрилхы партиһаа кандидат, хүдөө ажахын министр байһан Фахруддин Али Ахмед, Түбэй парламентын арадай (доодо) палатын депутат Тридиб Кумар Чоудхури гэгшэд болоно. Ороной правительстада орогоггүй партинууд хамтаржа, Чоудхуриие дэбжүүлһэн байгаа.

Һунгалтын дүнгүүд августын 20-до парламент дээрэ соносхогдохо.

ВАШИНГТОН

АМГАЛАН БАЙДАЛ ҺЭРГЭЭХЫН ТҮЛӨӨ

ТАСС

Албанай хэрэгээр эндэ ерээд байһан король Хусейнэй хүндэлэлдэ эмхидхэгдэһэн обед дээрэ США-гай президент Дж. Форд үгэ хэлэхэдээ, Дүтын Зүүн зүгтэ амгалан байдал һэргээхэ арга боломжотойдонь этигэн найдажа байһанаа элирхэйлбэ. «Энэ зорилго туйлахын тула дипломатическа хүсэлэл оролдолгонуудые бүри дэмжэхэ байһанаа американ арадай үмэнэһөө найдуулнаб», — гэжэ президент мэдүүлээ.

АФИНА

Эхэ орондоо бусажа ерэбэ

ТАСС

Зонхилхы засаг захиргаанда эсэргүү хүдэлөөнэй хүтэлбэрилэгшэдэй нэгэн А. Папандреу долоон жэлэй турша соо нютагаа урилаад, ондоо тээ ажаһуухаа Грецидээ бусажа ерэбэ. 1967 ондо болоһон сэрэгэй урбалтын һүүлээр Грециһээ гаража ошоод, сэрэгэй засаг захиргаанда эсэргүүсэн, эдэбхитэйгээр тэмсэһэн байна.

НАТО-гай сэрэгэй эмхиһээ гараха тухай Грециин правительствын шиидхэбэриие Папандреу һайшаагаа. Энэнь ороной аша туһада харюусаха байна гэжэ тэрэ тэмдэглэбэ.

ДЕЛИ

Индидэ үер болобо

ТАСС

Ороной зүүн-хойто штадуудта туйлай ехэ үерэй болоһонһоо уламжалан, Индиин олон миллион хүн зон хохидоһон байна. Бихар штадта илангаяа хүшэр бэрхэ байдалтай. Үерһөө болоно, 3,5 миллионһоо дээшэ хүн хохидоо. Түмэр замай транспортын министр Л. Н. Мишрын хэлэһэнэй ёһоор, һүүлэй 20 жэлэй турша соо орон дотор иимэ ехэ хохидол ушаруулагдаагүй юм. Багмати, Камла гол мүрэнүүд үерлэхэдөө, хэдэн мянган таряашанай бүлэнүүдые бүхы дэлхэйн арад түмэнһөө таһалжархиһан байна. Тус штадай хүдөө ажахын ургасада олон миллион долларой хохидол ушаруулагдаа.

Хүршэ Баруун Бенгали гэжэ штадта 600 мянга гаран хүн зонтой 18 мянган дүрбэлжэн километр талмай дээрэ үер болоо.

Хоёр долоон хоногой турша соо хура бороо орожо, Брахмапутра мүрэнэй эрьеһээ халиһадань, Ассам штадта харгы замуудай олонхинь һандаргагдаа, барайгарай ехэнхи талмай уһанда абтаа, нэгэ миллионһоо дээшэ хүн зон хохидоо. Ганг мүрэнэй, тэрэнэй һалаануудай үерлэхэдэнь, Индиин эгээл ехэ — Уттар-Прадеш гэжэ штадай мүн лэ миллионһоо үлүү хүн зон хохидожо һалаһан байна.

Зарим нютагуудта халдабарита үбшэн һүжэрэн дэлгэрбэ.

Ехэ гарза хохидолдо ороһон районуудай хүн зондо туһа хүргэхын тула Индиин правительство хэмжээнүүдые абана.

БУЭНОС-АЙРЕС

ВЭК-эй мэдүүлгэ

ТАСС

Мүнөөнэй правительствын бэелүүлдэг хараа шэглэлые дэмжэжэ байһан тухай мэдүүлгэ Аргентинын бүгэдэ ниитын экономическа конфедераци (ВЭК) тунхаглуулаа.

ВЭК — ехэ нэгэдэл мүн. Аргентинын жэжэ ба дунда шадалтай 1,2 миллион эзэд баяшуул энээндэ ородог юм. Советскэ Союзтай, мүн бусад социалис оронуудтай худалдаа наймаанай политикые үргэдхэхэ гэһэн правительствын экономическа политикые эдэнэр һайшаан дэмжэнэ.

НЬЮ-ЙОРК

Коммунистнуудай һунгалтын урда тээхи ажал ябуулга

ТАСС

Байгша оной ноябрь һарада үнгэргэгдэхээ байһан һунгалтын үедэ США-гай конгрессэ, нютагай засагай зургаануудта Коммунис партиин кандидадуудые дэбжүүлхын тула американ коммунистнууд эдэбхитэй ажал ябуулна. Американ үргэн олониитын дунда коммунистнуудай нэрэ хүндын дээшэлһые, нүлөө ехэтэй байһые һунгалтын урда тээхи ажал ябуулга элирхэйлэн гэршэлнэ. Огайо, Иллинойс ба ороной бусад штадуудта дуугаа үгэлгын списогүүдтэ Компартиин кандидадуудые оруулха тухай бэшэгтэ гар табилгые суглуулга богони болзор соо дүүрэһэн байна.

Мүнөө коммунистнууд Нью-Йорк штадта һунгалтын урда тээхи ябуулга үргэнөөр хэнэ. Энээнтэй дашарамдуулан, эмхидхэлэй асуудалнуудаар Компартиин нютагай отделениин секретарь К. Ньюкомб мэдүүлгэ хэхэдээ, ноябрьда болохо һунгалтанууд монополидо эсэргүү тэмсэлдэ үнгэрхэ юм гэжэ тэмдэглээ. Шахардуу байдал һуларуулха политика бэхижүүлхын түлөө, США-гай сэрэгэй бюджет хороохын түлөө манай кандидадууд тэмсэнэ гэжэ тэрэ хэлэһэн байна.

БОНН

СДПГ-СвДП гэдэг холбоое дэмжэнэ

ТАСС

СДПГ—СвДП гэдэг коалиционно холбоон ашаяа харюулаа гэжэ сүлөөтэ демократическа партиин парламентска бүлэглэлэй түрүүлэгшэ В. Мишник Франкфурт-на-Майне хотодо үгэ хэлэхэдээ мэдүүлээ. Энэ холбоон саашадаа үргэлжэлүүлэгдэхэ ёһотой гэжэ тэрэ хэлэбэ.

ХДС/ХСС-эй хархис политикые В. Мишник эрид буруушаахадаа, энэ парти ФРГ-гэй правительствын мүнөөнэй хараа шугамда таараха юумэ дурадханагүй гэжэ тэмдэглээ. ХДС/ХСС-эй политикые СвДП буруушаана гэжэ бүлэглэлэй түрүүлэгшэ хэлэһэн байна.

ВАШИНГТОН

Шахардуу байдал һуларуулха политикые дэмжэнэ

ТАСС

Р. Никсонэй правительствын бэелүүлдэг байһан гадаадын политическэ хараа шугамые президент Дж. Фордын үргэлжэлүүлхэ хараатай байһыень американ олониитэ, хэблэл һайшаан дэмжэнэ гэжэ «Чикаго сан-таймс» газетэ бэшэнэ.

Советскэ Союзтай харилсаагаа һайжаруулха политикаяа үргэлжэлүүлхэ гээшэ «эгээл сэсэ мэргэн хараа шугам» болоно гэжэ «Денвер пост» газетэ түрүү бэшэг доторoo тэмдэглэнэ.

СССР-эй ба США-гай хоорондохи харилсаае һайжаруулха хараа шугам гансал совет, американ арад зоной аша туһада харюусахаһаа гадна, бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал бэхижүүлхэ байна гээд олон газетэнүүд мэдээсэнэ.

ДУБЛИН

Ирландиин үри

ТАСС

1969 онһоо хойшо Ирландиин гадаадын оронуудта үгэхэ үри шэрэнь 109,7 миллион фунт стерлингээр нэмэжэ, байгша оной март һарын һүүл багта 164,4 миллион фунтда хүрөө.

Бусад валютануудтай жэшэхэдэ, фунт стерлингын үнын унаһые хараада абабал, мүнөө Ирланди гадаадын оронуудта 200 миллион фунт үритэнхэй.

Редактор Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.

 □ Типография управления по делам издательств, полиграфии и книжной торговли Совета Министров БурАССР Н-02494. Заказ № 004...